

Yayın Geliş Tarihi: 20.04.2011
Yayına Kabul Tarihi: 01.08.2011
Online Yayın Tarihi: 26.10.2011

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 13, Sayı: 3, Yıl: 2011, Sayfa: 79-111
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK: ASHOKA ÜYELERİNDEN SOSYAL YENİLİKÇİ ÖRNEK UYGULAMALAR¹

Burcu KÜMBÜL GÜLER*

Öz

Sosyal girişimcilik, çevresindeki sosyal sorunların farkında olan, bunları çözmeye niyetinde olan örgütlerin yenilikçi bakış açısını içeren bir faaliyet olarak görülmektedir. Kendi karı için çalışmaktan çok, içinde bulunduğu toplumda sosyal değişim yaratarak, toplumun kazancına önemli katkı sağlayan bireyler de sosyal girişimci olarak anılmaktadır. Küreselleşme ile birlikte artan sosyal sorunların en önemlilerinden biri olan yoksulluk, bu sorunu çözmeye konusunda faaliyetlerini sürdüren birçok sosyal girişimcinin ilgi alanı arasındadır. Sürdürdükleri faaliyetler, devlet veya özel sektörün ilgi gösteremediği ya da yetersiz kaldığı durumlarda önemli bir boşluk doldurmaktadır. Sosyal girişimcilerin yoksulluk sorununa olan bakış açıları, çözümde farklı kaynaklardan yararlanıp, örgütlerinin sürdürülebilirliğini sağlayabilmeleri nedeniyle önemli görülmektedir. Bu çalışma ile yoksullukla mücadelede yenilikçi yaklaşım ile farklı stratejilere sahip olan sosyal girişimcilerin faaliyetleri üzerinde durulacaktır. Bu amaç doğrultusunda, dünyada sosyal girişimcilere önemli fon kaynağı sağlayan bir örgüt olan Ashoka'nın seçilmiş bazı üyelerinin profilleri incelenerek, sosyal girişimcilerin yoksulluk sorununu nasıl algıladıkları ve bu sorunun çözümünü konusunda uyguladıkları yenilikçi stratejiler ortaya çıkarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Girişimcilik, Sosyal Girişimci, Sosyal Yenilik, Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele, Ashoka.

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN COMBATING WITH POVERTY: SOCIAL INNOVATIVE CASES OF ASHOKA FELLOWS²

Abstract

Social entrepreneurship is seen as an activity of organizations which are aware of the social problems around and have the intention to solve these, including an innovative

* Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, burcuguler@gmail.com

¹ Bu çalışma "Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimcilik: Ashoka Üyelerinden Örnek Uygulamalar" başlığıyla Sakarya Üniversitesi, 1. Çalışma İlişkileri Kongresi'nde sunulmuş olan bildirinin önemli ölçüde değiştirilmiş halidir.

² This study is significantly reviewed version of the paper titled as "Social Entrepreneurship in Combating with Poverty: Cases of Ashoka Fellows" presented at Sakarya University 1st Employment Relations Congress.

perspective. As such, social entrepreneurs are mentioned as individuals who contribute to the society's benefit by creating social change in their community rather than working for their own profit. Poverty emerging as one of the most accelerating significant social problems with globalization is among the working domains of many social entrepreneurs who pursue their activities in order to solve this problem. Their working activities fill the needs gap in situations where governments and private sectors have inefficient or inattentive services. Social entrepreneurs' perspective towards poverty is considered as important since they have a social mission in the solution, since they are innovative and since they provide sustainability by utilizing from different resources. This study will explore the social entrepreneurs' different strategic activities with innovative perspectives on combating with poverty. Having this aim, the selected fellow profiles of Ashoka, the significant fund provider organization to social entrepreneurs, will be analyzed, in terms of how poverty is perceived among social entrepreneurs and what innovative strategies are implemented as a solution.

Key Words: *Social Entrepreneurship, Social Entrepreneur, Social Innovation, Poverty, Elimination of Poverty, Ashoka.*

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda halen çok büyük sosyal sorunlarla uğraşmamız gerekmektedir. Bu sorunlarla ilgili olarak, dünya liderleri tarafından Birleşmiş Milletler aracılığıyla Binyıl Kalkınma Hedefleri belirleniyor olsa da, sürdürülebilir kalkınma sağlanamadığından, sorunlar ne nicelik olarak bir azalma göstermekte, ne de sorunların şiddeti dinmektedir. Bu durum, sorunlara yeni, farklı, sıra dışı ve pragmatik bir bakış açısı getirmeyi zorunlu kılmaktadır. Günümüze değin gerçekleşmiş olan yoksullukla mücadele faaliyetleri, hiçbir sektörün ve örgütün tek başına yeterli olamayacağını göstermiştir. Bu nedenle, yoksullukla mücadele, uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde pek çok farklı kuruluşun etkinlik gösterdiği bir alan olarak (Şenses, 2001: 308) kamu, özel sektör ve sivil toplumun işbirliği içinde çalışmasının gerekli olduğu bir mücadeleyi içermektedir. Sosyal sorunlara yeni bir bakış açısı sağlayacağı düşünülen özellikle sivil toplum kökenli olarak gelişen sosyal girişimcilik faaliyetleri bu nedenlerden ötürü önemli görülmektedir. Çünkü sosyal girişimciliğin sorunun kalbine inip, yerel davranıp, kalkınma ve gelişmeyi sürekli kılma yoluyla sistemi tümünden dönüştürebileceği beklentisi bulunmaktadır. Nitekim sosyal girişimcilik, uygulama alanını küresel boyutta sürekli genişletirken giderek daha fazla sayıda ülke ekonomisinde katalizör etkiye sahip olmaya başlamıştır.

Sosyal girişimcilik ekonomiye bir dinamizm getirerek önemli pek çok sosyal ve çevresel sorunların çözülmesinde katalizör görevi üstlenmektedir (Glancey ve McQuaid, 2000). Sosyal girişimciliğin gelişmesi için hem çevreden talep gelmekte, hem de sosyal girişim arzı dünyada hızla artmaktadır. Çevreden gelen talepleri şu şekilde belirlemek mümkündür: çevre ve sağlıkta artan krizler, artan ekonomik eşitsizlik, kamu hizmet sunumunda devletin yetersiz kalışı, sivil

toplum örgütlerinin artan rolü, kaynak bulma yarışı ve serbest piyasa ideolojisi karşısında devletin geri çekilmesi. Sosyal girişimlerin gelişmesinin arkasındaki nedenleri de şu şekilde özetleyebiliriz: kişi başına düşen küresel zenginliğin artış göstermesi, sosyal hareketlilikteki ivmelenme, demokratik devletlerin sayısındaki ve çok uluslu işletmelerin gücündeki artış, daha iyi eğitim düzeyi ve artan iletişim (Nicholls, 2006: 2). Bütün bu olgulara geniş bir şekilde baktığımızda, tümünün aslında giderek etkisini hissettiren küreselleşmenin sonuçları olduğunu görmekteyiz.

Sosyal girişimcilerin uygulamalarını sürdürdükleri örgütler olarak düşünülebilecek “sosyal girişimler”, dezavantajlı durumda olan toplumun karşılaştığı birçok sosyal soruna çözüm üretmekte ve ayrıca, devletin ve/veya özel sektörün ulaşamadığı, sosyal dışlanmışlık yaşayan yoksullara yardım eli uzatmaktadır. Örneğin, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün bir raporunda, sosyal girişimciliğin önemi vurgulanarak, mikro kredi uygulamaları üzerinde durulmaktadır. Rapor, sosyal girişimcilerin sosyal sorunların çözümüne getirdikleri çözümlerdeki başarılarından bahsederek, girişimcilerin dünyanın en yoksulları ve sosyal dışlanmışlık yaşayanlar üzerine odaklanmalarını konu edinmektedir (ILO, 2001). Yoksullara yönelik mikro kredi alanındaki sosyal girişimci faaliyetlerden en önemlisi olarak belirtilebilecek biri Grameen Bankası’dır. 1976 yılında Bangladeş’te kurulan ve halen daha büyük bir hızla faaliyetlerini sürdüren bankanın önemli bir yeniliği, yoksulluğun bir hayırseverlik unsuru olmaktan çıkarılarak, yoksulların üretim sürecine dâhil edilmesini sağlamasıdır. Grameen Bankası, az gelişmiş ülkelerde sınıf mücadelesinden çok “barışçı, katılımcı ve kadınların sosyo-ekonomik konumunu güçlendirici” bir seçenek sunarak uluslararası arenada ilgi uyandırmış ve önemli fon desteklerini arkasına almayı başarmıştır (Şenses, 2001: 238-239). Bankanın kurucusu önemli bir sosyal girişimci olan Muhammed Yunus’tur. Yunus, özellikle aşırı yoksulluk içinde olan yoksulun yoksulu³ olarak ifade edilen kadınlara, Grameen Bankası aracılığıyla ulaşılabilir mikro krediler sağlayarak, yoksul kadınların kendi küçük işletmelerini kurmalarını sağlamaya kendini adanmıştır. 2006 Nobel Barış ödülünü almış olan Yunus, aynı zamanda dünyada sosyal girişimcilere önemli fonlar sağlayan kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan Ashoka üyesidir.

Bu çalışmada, Ashoka üyelerinin sosyal girişimcilik uygulama örneklerinden yola çıkılarak, sosyal girişimcilerin yoksulluk sorununa bakış açıları ve yenilikçi stratejileri üzerinde durulacaktır. Böylesi bir çalışmaya ihtiyaç duyulma nedeni, sosyal girişimciliğin fazlasıyla deneyimlerden elde edilen

³ Daha çok mikro kredi ile ilgili yazında tercih edilen bir kavram olan yoksulun yoksulu, yoksulluk sınırına en uzak mesafede bulunan, yoksullar arasında en yoksul olan kesimi tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır. Yoksulun yoksulu ifadesinden ne anlaşıldığı ve mikro kredilerin bu kesime ulaşmakta ne kadar başarılı olduğu ile ilgili bir çalışma için bkz. Thornton (2008).

bilgilere dayalı olmasıdır. Sosyal girişimcilerin faaliyetlerinin incelenerek alandan elde edilen bilginin değeri konusunda kuşku olmasa da, deneyimlerin test edilerek, işlenerek ve derinlemesine analiz edilerek bilimsel bir biçimde araştırılmasının gerekliliği açıktır (Battle-Anderson ve Dees, 2006: 144). Böylece sosyal girişimciliğin bilimsel açıdan eksik kalan tarafının doldurulabileceği düşünülmektedir. Çalışmanın amacı, küreselleşmenin önemli bir sorunu olan yoksulluk ve yoksullukla mücadelede yenilikçi yaklaşım içinde yeni stratejiler benimseyen sosyal girişimcilerin faaliyetlerine odaklanılarak, sosyal girişimcilerin gözünden yoksulluk olgusunu algılamaya çalışmaktır. Yoksullukla mücadele eden örgütlerin sorunları ne şekilde algıladıkları ve bu sorunlara nasıl çözümler ürettiklerinin incelenmesi, aynı alanda faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerine yol gösterici olması açısından, uygulama yönünden önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, sosyal girişimcilik olgusunun ülkemizde yeni öğrenilen bir kavram olması dolayısıyla, bu alanda yapılacak bir nitel içerikli çalışmanın alan yazınına yenilikçi bir katkısının olacağı düşünülmektedir.

SOSYAL GİRİŞİMCİLİK OLGUSU

“Kar odaklı işletme” ve “sosyal değer yaratma” iki zıt ucu temsil eden kavramlar gibi görülebilir. Ancak işletmelerin, sosyal sorumluluk kavramı altında sosyal sektörde faaliyet göstermesi ve sivil toplum örgütlerinin sürdürülebilirlik için kar elde etme çabalarıyla birlikte, bu iki kavram aynı noktada buluşur olmuşlardır. Bir bakıma sektörler arası sınır bulanıklaşmasına (Haugh, 2005: 3) katkıda bulunan bu değişim sayesinde, yeni bir kavram olarak, günümüzde bilinen şekliyle “sosyal girişimcilik” ortaya çıkmıştır.

Kavramla ilgili pek çok tanım öne sürülmüş, bu tanımlarda da sosyal girişimciliğin ait olduğu sektörle ilgili olarak pek çok görüş ortaya çıkmıştır. Yapılan belli başlı sosyal girişimcilik tanımları üzerinde durmak gerekirse, ilk tanım denemesinde bulunan Theobald (1987)’un risk ve yenilikçiliği vurguladığını görmekteyiz. Theobald (1987) sosyal girişimcileri; birey, grup ve kuruluşlara yeni fikirler getirme becerisine ve risk alma isteğine sahip değişim araçları olarak tanımlamaktadır. Leadbeater (1997)’a göre sosyal girişimcilik, kar elde etmek amacından çok, belli bir dezavantajlı grubun yararı için sosyal amaçları yerine getirirken girişimci davranışı kullanmaktır. Sürdürülebilirlik olgusuna vurgu yapan bir tanım Fowler’dan (2000) gelmektedir. Yazar sosyal girişimciliği, sosyal fayda üretebilecek ve bunu sürdürebilecek uygulanabilir sosyo-ekonomik yapı, ilişki, kurum, örgüt ve uygulamalar yaratmak olarak ifade etmektedir. Görüldüğü gibi bu tanımda, sosyal fayda ve sürdürülebilirlik ön plana çıkmaktadır. Sosyal değişime odaklanan Mair ve Marti (2006), sosyal girişimciliği, sosyal değişimi hızlandırmak, sosyal ihtiyaçları gidermek için farklı kaynakları bir araya getirerek ya da bunları yenilikçi bir şekilde kullanarak fırsatları değerlendirme süreci olarak tanımlamaktadır. Austin (2006) ise sosyal girişimciliğin ana unsurlarına dikkat

çekmektedir. Tanımına göre sosyal girişimcilik “kar amacı gütmeyen, özel ve kamu sektörlerinde görülebilen yenilikçi, sosyal değer yaratma faaliyeti”dir. Austin (2006) üç unsurun altını çizmektedir; a)Yenilik: Yapılan faaliyet girişimcilik olarak değerlendirildiği için, yeni bir şey üretmede yaratıcı süreç önemlidir, b)Sosyal değer yaratma: Sosyal girişimciliği işletme girişimciliğinden ayıran özellik olarak sosyal değer yaratma önemlidir, c)Sosyal girişimciliğin faaliyet alanı her yer olabilir: sosyal girişimcilik her sektörde ve sektörler arası işbirliği çalışmalarında görülebilecek bir olgudur. Sosyal girişimcilik kavramında asıl konu, sosyal sorunlara odaklanmak ve sosyal etki yaratmak için girişimci yaklaşım içinde bulunmak ve doğasında yenilikçilik olan sosyal işletmeler yaratmaktır (Kümbül Güler, 2010: 48-49). Besler (2010)’in sosyal girişimcilik bileşenlerini incelediğimizde de, sosyal girişimcilikte sosyal değer yaratma, sosyal değeri yaratacak fırsatları görme, yenilikçi olma ve kaynak yaratma ve sürdürülebilir olmanın kritik öneme sahip olduğunu görmekteyiz. Yazar, sosyal girişimciliği, “hemen hemen her sektörde, sosyal değer veya değişim yaratmak ve/veya sosyal ihtiyaçları karşılamak için fırsatların peşinden gidildiği, bu fırsatları kullanmak için belli ölçüde risk alındığı, kaynakların yaratıcı bir şekilde kullanıldığı, sürdürülebilir, yenilikçi ve sosyal bir süreç” olarak tanımlamaktadır (Besler, 2010: 15-16). Özetle, sosyal sorunları çözmeye misyonuna sahip olma tutkusunu işletme disiplini içinde girişimci bakış açısıyla birleştiren olgu “sosyal girişimcilik”tir. Yeni kaynaklar bulma ve bunları farklı şekillerde birleştiren sosyal girişimcilik, toplum için sosyal değer yaratma çabasıdır (Seelos ve Mair, 2005).

Girişimcilik gibi, sosyal girişimcilik de oldukça geniş kapsamlı ve zor tanımlanabilen bir olgudur. Aslında, sosyal girişimciler geleneksel kar amacı güden girişimcilere birçok açıdan benzemektedirler. Örneğin, yeni bir örgüt kurmaları, sosyo-ekonomik gelişmeye olan katkıları, fırsatları görebilmeleri, yenilikçi ve kararlı olmaları bu iki tip girişimcinin ortak özellikleri olarak sayılabilir. Hatta yukarıda verilen tanımından da anlaşılacağı gibi, Besler (2010) sosyal girişimciliğin hem kar amacı gütmeyen, üçüncü sektörde hem de özel sektörde faaliyet gösteren örgütler tarafından gerçekleştirilebileceğini öne sürmektedir. Öyle ki, yazar geniş bir sosyal girişimcilik tanımı yaparak, sürdürülebilir sosyal sorumluluk anlayışı doğrultusunda, ticari işletmelerin sosyal girişimci kapsamında değerlendirilebileceğini savunmaktadır (Besler, 2010: 19). Ancak, yine de sosyal girişimcilerin işletme girişimcilerinden en temel farkı, sosyal sorunları çözmeye ve sosyal değer yaratma konusunda tutkulu olmalarıdır (Dees, 1998; Bhawe, Jain ve Gupta, 2006). Bu da kurmuş oldukları işletmelerin misyonlarını oluşturmaktadır. Özetle, sosyal girişimciler için kar elde etmek ve para kazanmak yaptıkları işin bir yan ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Asıl amaçları sosyal ihtiyacın baş gösterdiği alanlarda değer ve fark yaratmaktır (Harding, 2004); kar, amaca giden yolda bir araç konumundadır.

Sosyal girişimcilik işletme girişimciliğinden farklı olarak bazı önemli noktaları dikkate almalıdır. Sosyal girişimcilik tanımında; değer yaratma

olgusundan başlayarak, yenilik ve değişim konularına yer verilmeli ve ayrıca tanımda, fırsatları kollamak ve kullanmak, farklı kaynaklardan yararlanmak çerçevesinde hareket etmek bulunmalıdır. Bu bağlamda maddeler halinde sıralanacak olursa, sosyal sektörde değişim aracısı rolünü üstlenen sosyal girişimcilerin;

- Kar ve özel bir değerden çok sosyal bir değerın yaratılması ve sürdürülmesinde belli bir misyon benimsemeleri,
- Bu misyona hizmet edecek yeni fırsatları görebilmeleri ve bu fırsatların peşini asla bırakmamaları,
- Sürekli bir yenilik, değişime uyum sağlama ve öğrenme sürecine girmeleri,
- Elde olan kaynaklar ile kendini sınırlamadan, cesur bir şekilde hareket etmeleri,
- Hizmet götürülen insanlara karşı ve yaratılan sonuçlar adına yüksek bir sorumluluk duygusu sergilemeleri gerektiği ifade edilmektedir (Dees, 1998: 4).

Sosyal girişimciliği bir birey ile sınırlamayan ve daha geniş anlamda değerlendiren Light (2005)'a göre, "sosyal girişimci, önemli sosyal sorunlara işaret eden, yaratıcı fikirleriyle sürdürülebilir ve geniş ölçekli değişim arayan bir birey, grup, ağ, örgüt veya örgüt birliğidir". Sosyal girişimcilikte kurulan örgütün özelliğine göre bir açıklamada bulunan Robinson (2006) ise sosyal girişimciliği, belirli bir sosyal sorunu teşhis edebilme, sorunu giderebilecek yolları bulabilme, yarattığı sosyal etkiyi, iş modelini ve girişimin sürdürülebilirliğini değerlendirebilme, ikili (ya da üçlü) sacayağında (ekonomik, sosyal, çevresel) ya sosyal amaç odaklı kar amacı güden ya da işletme odaklı kar amacı gütmeyen bir örgüt yaratma süreci olarak ifade etmektedir.

Görüldüğü gibi, sosyal girişimcilik üzerine oldukça fazla tanım denemesi yapılmıştır. Her bir araştırmacı, olguyu farklı bir yerinden tutarak, kendisine göre bir tanım yapıyor olduğu için, kavram üzerinde tam bir fikir birliğine erişilmesi mümkün olmamaktadır. Kavram hakkında yapılmış tanımlar incelendiğinde, sosyal girişimcilik hakkında en sık tekrar edilen özelliklerin şunlar olduğu fark edilmektedir: "*Sosyal sorunları fark edebilme, sosyal ihtiyaçlara dikkat çekebilme, sosyal değer yaratma misyonuna sahip olmak, ikili ya da üçlü sacayağına (ekonomik, sosyal ve/veya çevresel odaklı) sahip örgüt yaratma, sorunların çözümü için yenilikçi yaklaşımlar benimsemek, sorunların çözümü doğrultusunda eldeki kaynaklarda sınırlama kabul etmemek*".

Sosyal girişimciliğin sektördeki konumuna ilişkin bir değerlendirme yapmak gerekirse, bu kişilerin sosyal amaçları doğrultusunda yenilik yaratıyor olmaları onları özel sektör girişimcilerinden ayırmaktadır (Prabhu, 1999; Harding, 2004). Ayrıca, sosyal girişimciler, sürdürülebilirlik için kazanılmış gelire ve kaynak yaratmaya önem verdikleri için sivil toplum örgütleri liderlerinden de

ayrılmaktadır (Boschee, 2001; Mair ve Noboa, 2003). Kısacası, sosyal girişimcileri kar amacı güden özel sektörden ve kar amacı gütmeyen gönüllü sektörden farklı değerlendirmek gerekmektedir. Bu sektörlerin kesişim noktasında faaliyet gösteren sosyal girişimcileri şu şekilde tanımlamak mümkündür: “toplumda giderilemeyen ihtiyaçları karşılamaya yönelik, bu doğrultuda sosyal bir misyonu, vizyonu, stratejisi ve çalışma şekli olan, çözümleri yenilikçilik içeren girişimci prosedürler ile uygulayan kişiler”.

Sosyal girişimcinin tanımında da görüldüğü gibi, sosyal girişimcilik uygulamalarını geleneksel olarak hem sivil toplum örgütleri veya hayırsever kuruluşlardan hem de özel sektör girişimciliğinden farklı kılan önemli bir olgu, sosyal girişimcilerin sosyal yeniliğe verdiği önemdir. Sosyal yeniliği “herhangi bir sosyal ihtiyacı karşılayabilmek amacıyla, genellikle asıl amacı sosyal olan örgütler tarafından geliştirilen ve yaygınlaştırılan yenilikçi faaliyet ve hizmetler” olarak basitçe tanımlamak mümkündür (Mulgan vd., 2007: 8). Sosyal girişimlerin, sosyal sorunun çözümünde geleneksel çözümlerden çok içinde sosyal pazarlamayı da barındıracak şekilde sosyal yenilikçi bakış açılarına sahip olduklarını görmekteyiz. Örneğin bir sivil toplum örgütü evsizlik sorununa geleneksel olarak kıyafet bağışı, geçici barınak, gönüllülerle sağlanan yiyecek yardımı gibi faaliyetlerde bulunurken; aynı soruna sosyal yenilikçi bir çözüm, mesleki eğitim, işe yerleştirme gibi, kendi kendine yetmeyi sağlayan programlar sunmayı içermektedir. Benzer biçimde, bir afet sonrasında, afet mağdurlarına gıda, giyecek ve diğer temel ihtiyaçları göndermek geleneksel bir çözüm olarak değerlendirilirken, yerel topluluğa afete hazırlığı için “eğiticinin eğitimi” programı sunmak sosyal yenilikçilik içeren bir uygulamadır (Kotler ve Lee, 2009: 379).

Aşağıdaki bölümde, sosyal yenilik bakış açısında şekillenen yoksulluk ve sosyal girişimciliğin buluşmasına dair örnekler verilmektedir. Bu noktada, yoksulluk üzerinde durularak, sosyal girişimcilerin yoksulluk ile ilgili çalışmalarından bahsedilecektir.

YOKSULLUK İLE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK ETKİLEŞİMİ

Özellikle üçüncü dünya ülkeleri olmak üzere, birçok gelişmekte olan ülkeyi kapsayan yoksulluk, sosyal girişimlerin giderek önemini artmasına neden olmuştur. Sosyal sorunları yenilikçi arayışlar ile çözmeye çalışan sosyal girişimcilerin önemi yoksulluk gibi bir önemli bir sosyal sorun kapsamında kendini daha çok hissettirmektedir. Sosyal girişimci Muhammed Yunus’un bir konuşmasında belirttiği gibi: “*Dünyanın geleceği piyasa bazlı hareket eden sosyal girişimcilerin ellerindedir. Yoksulluğu bugün uygulanmakta olan kapitalizm ortodoksisi ile yenmemiz mümkün değildir. Ekonomik teori bu bildik modele henüz bir alternatif getirmemiştir ancak iddia ediyorum ki, güçlü bir alternatif yaratabiliriz: sosyal girişimciler tarafından yaratılan sosyal duyarlılığı olan özel sektör*”. Görüldüğü gibi, küreselleşme ile birlikte artan gelir dağılımı

adaletsizliğinin mağdur tarafı olan ve hem devletin sosyal koruma şemsiyesi altında bulunamayan hem de özel sektör tarafından ihmal edilen yoksulların refahını artırma yolunda sosyal girişimciler önemli adımlar atmaktadır.

Birçok az gelişmiş ülkede milyonlarca yoksul insanın en temel ihtiyaçları giderilememektedir. Ciddiyetini artıran yoksulluk sorununa özel sektörün ilgisiz kalmasının yanı sıra, devletin de soruna tek başına çare bulmakta zorlandığı bilinmektedir. Nitekim hükümetlerin sosyal sorunlar karşısındaki başarısız uygulamaları, vatandaşların çözümü devletten beklemek yerine kendilerinin toplanıp, birlikte çözüm üretip eylemde bulunmalarına neden olmaktadır (Frumkin, 2002). Bu noktada, yoksullara hizmet ve ürün sağlama misyonuna sahip, karşılaşılan sorunlara meydan okuyan sosyal girişimcilik uygulamalarını görmekteyiz (Seelos ve Mair, 2005). Örneğin, yoksullukla mücadelede sosyal girişimcilerin;

- Mikro kredi sağlama yoluyla yoksullardan girişimci yaratmaya çalışan Grameen, Accion ve Brac gibi örgütler aracılığıyla, özellikle mikro finansman boyutuyla sermaye sağladıklarını,
- Kurulan işletmelerin gelişimini sağlayabilmek için, girişimcilik konusunda destek veren Endeavor gibi örgütlerle danışmanlıkta bulunduğu,
- Düşük gelirli gençlere eğitim, barınma ve istihdam konularında destek veren Youthbuild, Teachfor America gibi örgütler aracılığıyla, eğitimde dönüşüm sağlamaya çalıştıklarını,
- Sermaye ve fikirlerin buluşmasını sağlayan kaynak eşleştirmelerinde buldukları (Örneğin, çeşitli ülkelerden sivil toplum örgütleri ile yine birçok farklı ülkeden bağışçıların internet yoluyla buluşmasını sağlayan kar amacı gütmeyen kuruluş Kiva),
- Bilgi paylaşımında bulduklarını (Örneğin, tüketicinin, üreticinin bilinçlenmesini sağlamak yoluyla adil ve sürdürülebilir ticaret için çalışan Transfair),
- Kickstart adlı örgüt gibi, yoksul girişimcilere doğrudan ürün ve hizmet sağlayarak onların küçük girişimler kurmalarını destekledikleri,
- OneWorldHealth gibi örgütler sayesinde, sağlıkta gelişme sağlayarak, yaşam kalitesini artırma hedefinde olduklarını görmekteyiz (Bloom, 2009: 129).

Yoksul ve marjinal gruplarla ilgili çalışan ve dünyanın farklı yerlerinde faaliyetlerini sürdüren yedi sosyal girişimi (BRAC, Grameen Bankası, Gren Belt Hareketi, Highlander Araştırma ve Eğitim Merkezi, Plan Puebla, SEWA, Six-S) inceledikleri çalışmalarında Alvord ve diğerleri (2004), örgütlerin sosyal yenilikçi uygulamalarının örüntüleri üzerinde durmuşlardır. Yazarlar, hedefledikleri grubun yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlayan sosyal girişimlerin yenilikçilik uygulamalarının üç grupta toplandığını görmüşlerdir. İlk olarak sosyal girişimlerin

yerel kapasiteyi geliştirme amacıyla oldukları görülmüştür. Bu amaç doğrultusunda, sosyal girişimciler yerel ve ihtiyaç sahibi gruplarla birlikte, gruptaki kapasiteyi ortaya çıkaran kendi kendine yardımı hayata geçirmeye çalışmaktadır. Örnek olarak, örgütlerin köy geliştirme programları aracılığıyla, yerel grupların önemli gördüğü sorunlar üzerinde gruplarla yakın ilişki içindeki çalışmaları verilebilir. İkincisi, yaygın bir ihtiyaca hizmet etmek için, içinde bilgi ve teknik kaynakların bulunduğu bir yenilik paketini uygulamaktadırlar. Burada, hâlihazırda var olan kaynakların, belirli bir uzmanlık ve yaratıcılıkla, daha ucuza mal edilerek, farklı kullanıcılara ulaşması hedeflenmektedir. Buna örnek olarak Grameen Bankasının mikro kredi uygulamaları ve Plan Puebla'nın mısır tarım teknolojisi geliştirme çalışmaları verilmektedir. Son olarak, araştırmacılar sosyal girişimlerde gördükleri yenilikçi bir uygulamayı bir hareket oluşturmak şeklinde ifade etmişlerdir. Burada, marjinal grupların asıl sorunlarıyla ilgili olarak, siyasi açıdan ses getirici yöntemlere ve politize olmuş kampanyalara başvurulmaktadır. Örnek olarak da, SEWA'nın satıcılara yönelik polis suistimaline kampanyalarla karşı durmak ve Highlander'ın sendika ve yurttaş hakları hareketi desteği verilmektedir (Alvord ve diğerleri, 2004: 267-270).

Sosyal girişimcilerin yoksullukla mücadelede başarıyı yakalamış örneklerinden sonra, yoksulluğa neden bir yeni yaklaşım olması gerektiğine dair önermeler, yoksulluğun çözümü oldukça zor olan doğasına atıf yapılarak geliştirilecektir.

Cözülemeyen Sosyal Sorun: Yoksulluk

Genel olarak ekonomik büyüme ile ilgisi kurulması güç bir sorun olan yoksulluk, 1950 ve 1960'lı yılların ekonomik büyümesinin meyvelerini pek fazla toplayamayan ve iyileştirilmesi konusunda çok da ilerleme kaydedilemeyen bir konu olarak sürekli gündemde kalmıştır. 1970'li yıllarda bu durum öylesine sorgulanmaya başlamıştır ki, bazen gelişmiş ülkelerin bile yoksulluk sorununu çözmekte aciz kaldıkları, ancak buna rağmen yoksullukla mücadelede belli bir başarı yakalamış ülkelerin ekonomik büyümede çok da fazla yol kat edemedikleri gözlenmiştir (Janvry ve Sadoulet, 1995). Gerçekten de, gelişme veya büyüme ile doğru orantılı seyretmeyebilen yoksulluk sorunu oldukça soyut ve çok boyutlu, içinde çok fazla nedeni barındıran bir kavramdır. Küreselleşme olgusu içinde giderek daha fazla hissedilebilir olmaya başlayan, nedenleri tam olarak belirlenemediği için çözüm yolları konusunda tam bir fikir birliği içinde hareket edilemeyen bir kavram olan yoksulluk Dünya Bankası tarafından şu şekilde bir betimsel açıklama ile tanımlanmaktadır: "Yoksulluk açlık, barınmanın olmaması, hasta olup da bir doktora görünememek, okula gidememek, okuma yazmayı öğrenememek, işi olmamak, gelecekte korkuyor olmaktır. Yoksulluk, temiz olmayan su ile gelen hastalık sonucu çocuğunu kaybetmektir. Yoksulluk güçsüzlük, özgürlükten ve temsil ediliyor olmaktan yoksunluktur" (<http://www.worldbank.org/poverty/mission/up1.htm>, Understanding Poverty).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı da yoksulluğu, yetersiz gelir veya maddi kaynaklardan yoksunluğun ötesinde çok boyutlu bir olgu olarak kabul etmektedir. Öyle ki, 2001 İnsani Gelişme Raporu'nda eğitime, içme suyuna erişebilme, siyasi süreçlere katılabilme fırsatlarına sahip olamamayı da içeren geniş bir kavram ile yoksulluğu nitelendirmektedir (Human Development Report, 2001: 15).

Yoksul birey açısından genel bir tanımda bulunmak gerekirse, toplumsal refah düzeyi, toplumun yaşam standardının mutlak veya görelî olarak minimum bir düzeyinin altında kalan kişinin statüsü şeklinde bir açıklama yapmak mümkündür. Daha özel bir tanımlama ise, toplam gelirin yaşamı sürdürebilmek için gerekli olan minimum ihtiyaçları karşılayamaması durumu olarak yapılabilir (Gürsel ve diğerleri, 2000: 95). Yoksulluk konusunda önemli çalışmaları bulunan Amartya Sen ise, konuya sosyal açıdan yaklaşarak ve konuyu dışlanmışlıkla bağdaştırarak şu şekilde bir tanımlamada bulunmuştur: “Yoksul olmak, herkesin kendi potansiyelini gerçekleştirmek ve geliştirmek için kaçınılmaz özgürlüklerden yoksun olmasıdır” (Aktaran Erdut, 2002: 23). Sen (1999)'in yoksulluğun tanımında klasik anlamdaki “düşük gelir” ögesinin ötesine geçip, yoksulluğun sadece birey için gelir ve tüketimle ilgili bir konu olmadığını ifade ettiğini görmekteyiz. Sen (1999) yoksulluk hakkında, bireyin değer verdiği şeylere ulaşmasını engelleyen, bir bakıma kendisini ve diğerlerini potansiyelini gerçekleştirmekten alıkoyan özgürlüklerden yoksun olmaktan bahsetmektedir. Sen'in yoksulluğun içinde barındırdığı özgür olamama alanları 5 başlıkta özetlenebilir: 1) siyasi özgürlük (toplum yaşamına katılma hak ve fırsatı) 2) ekonomik imkânlar (piyasaya erişim) 3) sosyal fırsatlar (eğitim ve açıklık), 4) şeffaflık garantisi (keyfilığe karşı korunma) 5) korumacı güvence (sağlık) (Raufflet, Berranger ve Aguilar-Platas, 2008: 35).

Ekonomik açıdan ele alındığında, yoksul bireylerin görünümünde belli başlı özellikler göze çarpmaktadır. Bunlardan en önemlisi, yoksul insan için kendi emeğinin en önemli gelir getirici kaynak olmasıdır. Geliri düşük olan yoksul hane halklarında kadın ve çocuklar da dâhil olmak üzere her bireyin emeğine ihtiyaç duyulması bunun en önemli kanıtı olarak görülebilir. Yoksul hane halklarının genellikle eğitimsiz veya düşük eğitilmiş olması, niteliksiz işgücü olarak kabul edilmelerine yol açmakta, bu durum da yoksunluklarını pekiştiren bir etken olmaktadır. Daha detaylı bir anlatımla, yoksulluk “işgücüne dâhil olamamışların, olmuşlarsa bile eğitimsiz olduklarından dolayı niteliksiz kalmaya devam edenlerin, niteliksiz oldukça da, geliri az olup insani/sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasından mahrum kalanların içinden çıkmasının neredeyse mümkün olmadığı bir kısır döngü” olarak nitelendirilebilir.

Gelişmekte olan ülkeler ve hatta gelişmiş ülkelerin bile en önemli sorunu olarak görülen yoksulluğun artık kronik hale geldiği bilinmektedir. Bu kronikleşen yoksulluk işsizleri, geliri düşük olan çalışanları, ayrımcılığa maruz kalmış olan göçmenleri ve hatta çocukları da içine alan büyük bir sorundur. Dünyada

önümüzdeki 5 yıl içinde kronik yoksul olarak tanımlanan yoksulların ortalaması yapılan en kötümser tahmine göre % 31,8 iken en iyimser tahmin % 22,5'tir (Temiz, 2008). Yoksulluğun kronikleşmesine ek olarak, yoksulluğun görünümünün de değiştiğini belirtmek gerekmektedir. Yeni yoksulluk olarak ifade edilebilecek bu farklı görünümde sadece ekonomik verilerle ve rakamsal olarak yoksulluğu tanımlamak değil, sorunun toplumsal boyutunu da içine alan sosyal dışlanma, alt sınıf olma, güçsüzlük, ayrımcılık, korunmasızlık ve kenardalık gibi kavramların yoksulluğa kattıkları tartışılmaktadır (Sapançalı, 2003: 49). Öyle ki, ekonomik büyümeyle istihdam arasındaki ilişkinin zayıflamasıyla birlikte çalışsa da aldığı gelirle toplumla bütünleşebilecek olanaklara sahip olamayan ve süreklilik kazanan yeni bir yoksul kesim oluşmaktadır. Sosyal dışlanma riski taşıyan, kenarda kalan, özellikle ekonomik ilişkiler açısından sistemle bütünleşmesi giderek zorlaşan bu yeni yoksul tabakasının sorunlarını gidermeye yönelik yeni sosyal politika önlemlerinin ele alınması gerekmektedir (Buğra ve Keyder, 2003). Ancak kronikleşen ve yeni bir görünüme sahip olan yoksulluk sorununa çare olabileceği ümit edilen en azından asgari gelir güvencesi içeren sosyal korumaya dönük devletin sosyal politika uygulamalarına ilaveten, devletin yükünü hafifletecek, sosyal girişimci örgütlerin gelişimine katkıda bulunulması da gerekmektedir.

Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimci Uygulamalar

Birleşmiş Milletler'in 2000 yılında yayınlamış olduğu Binyıl Kalkınma Hedefleri - BKH (Millenium Development Goals) dünyada karşılaşılan temel sosyal sorunları sıralayan önemli bir belgedir. Bu bildirmede, öncelikle yoksulluk ve açlık, temel eğitime ulaşamama, cinsiyet eşitsizliği, (5 yaş altı) çocuk ölümleri, yüksek anne ölüm oranları / ana sağlığı, HIV/AIDS, sıtma, tüberküloz ve benzeri bulaşıcı hastalıklar, çevresel sorunlara dikkat çekilmekte ve bu sorunların giderilmesine yönelik hedefler yer bulmaktadır (Millenium Development Goals, <http://www.undp.org/mdg>). BKH'nin aşırı yoksulluğu yok etmekle ilgili hedefi, 1990 ile 2015 yılları arasında, günde 1 dolardan az geliri olan ve açlık çeken kişi, bir diğer ifadeyle mutlak yoksulların sayısını yarıya indirmektir.

Dünyadaki sosyal sorunlara yönelik çalışan sosyal girişimcilerin, BKH doğrultusunda sosyal yenilikçi örgütlerinin kurup yönetmekte ve bu alanlarda önemli başarılar elde etmekte olduklarını görmekteyiz. Seelos ve diğerlerinin (2005) araştırması, sosyal girişimcilere fon sağlayan bir kuruluş olan Schwab Vakfı'na üye 74 örgütten (2011 yılı itibariyle üye sayısı 196'dır) 48'inin (% 65) BKH'ye doğrudan etkide bulunacak şekilde çalıştıklarını göstermektedir. Aslında sosyal girişimlerin bilinçli bir şekilde BKH'ye yönelik adımlar atmasının mümkün olmadığı, kuruldukları tarih itibariyle anlaşılmakta, sosyal girişimcilerin bu hedeflerin belirlenmesinden çok daha önce bu alanlarda çalışmaya başlamış oldukları anlaşılmaktadır. Kısacası, sosyal girişimlerin kuruluş hedeflerinin özünde BKH'de ifade edilen sosyal sorunlar bulunmaktadır (Seelos ve Mair, 2009: 244). Ayrıca yine Seelos ve diğerlerinin bir diğer çalışması, söz konusu sosyal

girişimcilerin % 60'nın en yoksul ülkelerdeki yoksullukla mücadelede, hastalıklar ve sağlık konusunda, bireysel yapabilirlik ve seçenekleri artırma yoluyla yaşam kalitesini arttırmada faaliyetlerinin olduğunu göstermektedir (Seelos vd., 2006: 254).

Yoksullukla ilgili doğrudan faaliyetleri bulunan sosyal girişimler hakkında birkaç iyi örnek vermek gerekirse, ACCION International, BRAC ve SEWA'dan bahsedilebilir. Yoksulluk sorunu üzerinde sosyal girişimcilik uygulamalarında bulunan örgütlerden önemli bir tanesi olan ve Latin Amerika'da kurulmuş ve bugün Afrika, Asya ve ABD'de de çalışmalarını sürdüren ACCION International, finansal erişimi kolaylaştırabilmek amacıyla, yoksulların kendi kendine yetebilmelerini sağlayan mikro finans ve bireysel eğitimi bir araya getirmesi ile ünlü bir kuruluştur. Kuruluşun yenilikçi ve olağanın dışında bir bakış açısıyla neredeyse tüm enerjisini, açık ve ısrarlı bir şekilde sosyal değişim yaratmaya vakfediyor olması kuruluşun yüksek düzeyde bir sosyal girişimcilik sergiliyor olduğunu göstermektedir (Light, 2008: 153). Bangladeş'te 1972 yılında Fazle Hasan Abed tarafından kurulmuş olan BRAC ise, mikro finans, sağlık, eğitim, sosyal gelişim ve çevre programlarıyla bütünleşik olarak, yoksulları güçlendirmeyi ve kalkındırmayı hedeflemektedir. BRAC'ın yoksullukla mücadelede yenilikçi "köy kalkınması programları" sayesindeki bu programlar arasında tarım, balıkçılık, kooperatifler, yerel el sanatları, yetişkin okur-yazarlığı, sağlık ve aile planlaması, kadınlar için mesleki eğitim ve topluluk merkezleri inşası sayılabilir, topluluk kalkınması mümkün olmuştur. BRAC'ın mikro finansman uygulaması ise, topraksız bireylere, küçük çiftçi, zanaatkar ve mağdur durumdaki kadınlara hizmet sağlamak için yine yenilikçi bir uygulama olan "Köy Örgütleri" aracılığıyla, yoksulluk ve açlık konularında önemli başarılar elde etmiştir (Kotler ve Lee, 2009: 372; Seelos vd., 2006: 253). Son olarak, Hindistan'da başlayıp günümüzde Afganistan ve Sri Lanka'da da faaliyetlerini sürdüren, serbest çalışan kadınlar örgütü SEWA'dan örnek vermek yararlı olacaktır. Ela Bhatt tarafından 1972'de kurulmuş olan bu örgüt, sosyal sermayeye dayalı bir yoksulluğu azaltma stratejisi benimseyerek (Şenkal, 2006: 807), korunmasız bir işgücü olan yoksul ve serbest çalışan kadınların emeğini görünür kılma mücadelesi veren bir kuruluştur. Kuruluşun sosyal girişimci faaliyetleri arasında; enformel ekonomiye dahil olan yoksul kadınları kooperatifler ve üretici gruplar aracılığıyla güçlendirmek, sağlık yardımı, sigorta, hukuki ve bilgi teknolojileri konularında üyelerine danışmanlık hizmeti vermek (Seelos vd., 2006: 271), mikro finansman desteği sağlamak ve kadınların el emeği üretilip, geliştirmesi, pazarlanması ve satışı konusunda bir kolaylaştırıcılıkta bulunmak (SEWA, www.sewa.org) sayılabilir.

Görüldüğü gibi sosyal girişimciler, yoksulların var olan pazarlara ulaşabilmesini sağlayarak mal ve hizmetin verimli bir şekilde üretilmesi ve dağıtılmasına önayak olmaktadır. Bu düşünce, Prahalad'ın (2006) Türkçeye "Piramidin Altındaki Servet" olarak çevrilmiş olan eserinin ana fikrini oluşturmaktadır. Yazar, dünyadaki yüksek gelirli insanların üst noktasını

oluşturduğu piramidin en altında, günde 2 dolardan az gelire geçinmeye çalışan 4 milyardan fazla insan yaşadığını belirtmektedir. Piramidin en altını ve dünyanın çoğunluğunu temsil eden bu insanların tüketici olarak görülmesi durumunda, yoksullara yönelik pek çok ürün ve hizmetin sunulabileceğini ifade etmektedir (Prahalad, 2006). Prahalad (2006), ekonomik gelişme ve sosyal dönüşümün, özel şirketler, kar amacı gütmeyen örgütler ve yerel yönetimler, gelişmeye aracılık eden yardım kuruluşları ve ayrıca, piramidin altında bulunan yoksul tüketiciler ve bunlara odaklanan girişimcilerin çabalarıyla gerçekleşeceğini savunmaktadır. Yıllardan beri, Dünya Bankası, bağışçı uluslar, yardım kuruluşları, devletler ve son zamanlarda da STK'ların yoksulluğu gidermek için savaşmalarına rağmen yoksulluğun giderek artmakta olduğu ve dünyanın en önemli sosyal sorununu oluşturduğu bilinmektedir. Bu düşünceden hareketle, Prahalad (2006) yoksulluğun bilinen, geleneksel yollarla çözülemeyeceğini, yoksulların kendisiyle ortak olarak geliştirilmiş, sürdürülebilir kazan-kazan senaryolarının mümkün olacağı, sosyal yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi gerektiğini savunmaktadır.

Sosyal girişimcilerin yoksulluk sorunuyla mücadelede her zaman başarılı olamayacağını iddia edenler ve sosyal girişimciliği olumsuz eleştirenler de bulunmaktadır. Örneğin, Karnani (2007) iyi bir sosyal girişim örneği olan mikro kredi uygulamalarını yoksulluk sorununa çare olamayacağını ifade etmektedir. Birçok mikro kredi kullanıcısının fabrikada bir işte çalışmayı tercih edeceği, "girişimci yoksullar"ın romantik bir fikir olmaktan ileri gidemeyeceği, yoksulluğu gidermede hiçbir önlemin istihdam yaratmaktan daha yararlı olamayacağı araştırmacının vurguladığı noktalar (Karnani, 2007). Çalışmada özetle, aslında iyi niyetle hareket eden sivil toplum örgütlerinin devletin başarısız olduğu bazı hizmet alanlarında boşluk doldurmaya çalışsa bile başarılı olamayacağı iddia edilmektedir. Bunun bir nedeni sivil toplumun yeterli kaynağa ve ölçek ekonomisine sahip olmaması olarak gösterilmektedir. Sivil toplumun, devletin açığını kapatma ya da onun yerine hizmet sağlama çabalarının yerine, devleti desteklemesi, yoksulların sesinin duyurmasına destek vermesi ve siyasi süreçte hızlandırıcı rol benimsemesi gerekliliği önerilmektedir (Karnani, 2007). Benzer şekilde, Şenses de (2001), sivil toplum örgütlerine ilişkin yoksulluğu azaltma konusunda ihtiyatlı olunması gerekliliğini ifade etmektedir. Kar amacı gütmeyen örgütlerin a) (güvensizlikten kaynaklanan şekilde) devlet kurumları ile arasında çatışma olabileceği, b) etki alanlarının, kaynaklarının yerel düzeyle sınırlı ve yetersiz olması, c) şeffaflığının, hesap verebilirliğinin ve dürüstlüğünün her zaman mümkün olmaması, d) örgütlenmelerinin az gelişmiş ülkelerden görece gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmış olması, e) sayılarına ilişkin güvenilir veriler bulunmaması nedenleriyle bu kuruluşların yoksullukla mücadeledeki etkinliğinin sorgulandığı görülmektedir (Şenses, 2001: 290-291). Dolayısıyla, hem sivil toplum örgütleri açısından zengin ve gelişmiş bir ülke olan ABD'nin (Sapançalı, 2003: 229) hem de az gelişmiş bir ülke olan Hindistan'ın yoksullukla mücadele çalışmalarında

beklenildiği kadar başarılı olamadığı ifade edilerek, bu örgütlerin devletin desteği olmadan tek başlarına yeterli olamayacağı iddia edilmektedir (Şenses, 2001: 291).

Yoksullukla mücadelede, doğrudan devlet yardımlarının yanı sıra, yardımların isabetli bir şekilde dağıtılmasında gönüllü kuruluşların etkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, kamu kuruluşlarıyla birlikte hareket edecek sivil toplum örgütlerinin, yoksulların örgütlü mücadelesini de destekler şekilde hareket etmesi, meseleyi siyasi olarak canlı tutmak açısından yine de önemli görülmektedir (Şenses, 2001: 298). Sosyal girişimciliğin önemli faaliyet alanlarından biri olan mikro girişim olarak ifade edebileceğimiz mikro finansman sağlamanın kısmi olarak özellikle yerelde yoksullukla mücadelede başarılı olduğu ifade edilse de, bu durumu yoksul kesimin enformel ekonominin çıkarlarından faydalanarak küçük işletme kurma girişimleri şeklinde değerlendirenler de bulunmaktadır. Dolayısıyla, sosyal girişimcilik, bir zamanların marjinal sektörü ve bir anomali olarak değerlendirilen enformel sektör üzerinden, “mikro girişim”ler yoluyla, yoksulları kendi işlerini kurmalarına destek olma yoluyla sanki sağlıklı ekonomik bir büyüme sağlayacakmış gibi (Tabak, 1999’dan aktaran Akdemir, 2008: 41) bir küçümseme ile karşı karşıya kalmaktadır.

Özetle, başarılı sosyal girişimciler olan Ashoka üyeleri yoksullukla mücadelede önemli adımlar atmakta, günde 2 dolardan az bir gelirle geçimini sağlamaya çalışan ve dünyanın neredeyse üçte ikisini içine alan yoksul kesimin yaşam kalitesini geliştirebilmek için yenilikçi projeler üretmektedirler. Bu bölümde yoksullukla mücadelede olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirilen sosyal girişimciliğin aktörü olan sosyal girişimcilerin yoksulluk savaşında sahip oldukları nedensel algıları ve sosyal yenilikçi uygulamalarına ilişkin, bir sonraki bölümde nitel analiz yardımıyla, aydınlatıcı bilgiler bulunmaktadır.

Türkiye’den Yoksullukla İlgili Sosyal Girişimci Örnekler

Yoksullukla mücadelede sosyal girişimciliğin rolünü ülkemiz açısından tartışmak gerekirse, sivil toplum örgütlerinin ülkemizdeki görünümünün kısıtlıdır (Buğra ve Keyder, 2003). Ancak gelişmekte ve yaygınlaşmakta olduğu değerlendirilmesi yapılabilir (Bikmen ve Meydanoğlu, 2006: 35). Aslında, sivil toplumun önemli bir değeri olan vakıflar, 16’ncı yüzyıl Osmanlı ekonomisinin vakıf cenneti olarak anılıyor olmasına neden olmuş olsa da, günümüz Türkiye’sinde durum biraz daha farklıdır. Bunun önemli bir nedeni, bir sivil toplum örgütü özelliğinde olması gereken sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının devlet eliyle kurulması, fonlanması ve işletilmesi olarak ifade edilebilir. Kısacası, doğası gereği sivil toplum tarafından yönetilmesi gereken vakıflar, ülkemizde kamu idaresi altında örgütlenmekte ve aslında devlete ait sosyal yardım örgütü görünümüne bürünmektedir (Abay, 2004). Genel olarak bu olumsuz tabloya rağmen yine de ülkemizde önemli sivil toplum örgütlerine rastlamaktayız. Örneğin özellikle yoğun göç alan şehirlerimizde örgütlenmiş, yoksulluk kaynaklı sokak çocukları sorununa çözümü amaç edinmiş (Yıldız, 2006),

çocukların eğitimi konusuna eğilmiş ve bu alanlarda yaptığı çalışmalarla dikkat çeken birçok sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Ayrıca, ülkemizde BKH doğrultusunda çalışan sosyal girişimcilerin incelendiği bir araştırmada, en fazla % 37,5 oranında çevre konusunda çalışan sosyal girişimcilerin, ikincil olarak % 29 ile yoksulluk ve yine % 29 ile eğitim alanlarında faaliyet gösterdikleri görülmüştür (oranlar ve detaylı bilgi için bkz. Özdemir, 2010: 110). Bu çalışmadaki örneklemin özelliklerine sahip, bir diğer ifadeyle asıl amacı yoksullukla mücadele olup hedef kitle olarak sokak çocuklarını benimsemiş olan bir Türk sosyal girişimcisi ve aynı zamanda 2001 yılı Ashoka üyesi Umut Çocukları Derneği'nin kurucusu Yusuf Kulca'dır. Kulca, devletin sağladığı yetimhane hizmetinin yetersizliği, polisin kovalamaları ve okulların bu çocukları sahiplenmemesi ve toplumun onları aşağılaması gibi pek çok sorunla boğuşan sokak çocuklarının kendi kendilerine yetebilir hale gelip toplumla bütünleşmeyi başarmış bireyler olabilmeleri için çalışmaktadır. Derneğin amacı hem aile ortamından kopmuş hem de aileleri yanında olumsuz şartlarda yaşayan çocukların sorunlarının aşılıp, onlara iş ve meslek de kazandırarak, bu çocukları topluma kazandırmak olduğu söylenebilir. Bu amaç doğrultusunda çalışmakta olan vakıflarla ve Çocuk Polisi Emniyet Kayıplar Bürosu, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu gibi devlete ait kurumlar ile ilişki halinde olmak, aynı amaçla yabancı dernekle işbirliği yapmak derneğin amaçları arasında sayılmaktadır (<http://www.umutcocuklari.org.tr>).

Genelde sosyal sorunları, özelde de yoksulluğu kendi çalışma alanları olarak belirlemiş olan ülkemizdeki sivil toplum örgütlerinin sosyal girişimcilğe doğru ilerlemesi gerektiği söylenebilir. Çünkü bu örgütlerinin en fazla ifade edilen, en belirgin zayıf yönü kaynak yaratma ve sürdürülebilirlik olarak görülmektedir (Yurttagüler, 2010: 82). Dolayısıyla, bu durumu aşmak için bu tür örgütlerin bağış toplamaktan öteye geçip kazanılmış gelire yönelik kar getirici faaliyetlerle birlikte, sosyal yenilikçiliği içinde barındıracak şekilde davranması bir çözüm yolu olarak görülebilir. Her ne kadar iki kavram aynı anlama geliyor gibi görünse de, aslında sosyal girişimcilik ile sivil toplum örgütü arasındaki temel farkın yenilikçilik ve kaynak yaratmak olduğu söylenebilir.

SOSYAL GİRİŞİMCİLERİN YOKSULLUKLA MÜCADELESİNE İLİŞKİN NİTEL BİR YAKLAŞIM

Bu çalışmanın amacı, Ashoka üyesi olan sosyal girişimcilerin nitel bir yaklaşım ile incelenip, sosyal girişimcilerin kendi bölgelerine özgü gördükleri sosyal sorunların neler olduğunu ve bu sorunlara ilişkin hangi yenilikçi yöntemlere başvurduklarını görmektir. Çalışmanın amacının gerçekleştirileceği bu bölümde öncelikle, evren ve örneklem hakkında bilgi verildikten sonra, araştırma yöntemi hakkında bilgi verilecek ve sonrasında elde edilen veriler analiz edilerek sonuçlar tartışmaya sunulacaktır.

Örneklem ve Evreni Oluşturan Ashoka Hakkında Genel Bilgi

Çalışmanın örnekleminin seçildiği örgüt olan Ashoka, sosyal girişimcilere fon kaynağı sağlamak amacıyla, Bill Drayton tarafından 1980 yılında kurulmuştur. İlk üyesini 1981 yılında Hindistan’da seçmiş ve bugün dünyada 60’ın üzerinde ülkede iki binden fazla sosyal girişimci üyesi bulunan önemli bir sosyal girişimdir. Ashoka’nın çalışma alanları çok çeşitli olup, temel çalışmaları şu başlıklar altında toplanmaktadır: yurttaş katılımı, ekonomik gelişme, sağlık, insan hakları, çevre ve eğitim/öğretim (<http://ashoka.org/about>).

Vizyonu herhangi bir sosyal soruna etkili cevap veren küresel bir toplum yaratmak olan Ashoka’nın üyeleri, bir diğer ifadeyle sosyal girişimciler, “değişim yaratıcıları” olarak görülerek herhangi bir sosyal ihtiyaç karşısında toplumsal destek veren bireylerdir. Ashoka misyonunu, sivil toplumu girişimci, verimli ve küresel olarak bütünleşmiş kılmak ve ayrıca dünyada sosyal girişimcilik mesleğinin geliştirilmesi olarak ifade etmektedir.

Ashoka’nın tanımına göre sosyal girişimciler toplumun en önemli sorunlarına yenilikçi çözüm yolları bulan bireylerdir. Bu kişiler, toplumsal sorunların çözümünü devlete veya iş dünyasına bırakmaktansa, sorunun nereden kaynaklandığını bulmaya çalışarak, sorunlarla mücadele ederken geniş ölçekte değişim sağlayarak yeni fikirler geliştirirler.

Çalışmanın örneklemini oluşturan, konusu yoksulluk ve yoksulluğu gidermek olan, ekonomik gelişme ana başlığı altında çalışan sosyal girişimciler, kaynak tahsisi, altyapı geliştirme gibi stratejiler uygulayarak, dünyanın en yoksul vatandaşlarının dünya ekonomisi ile bütünleşebilmesini sağlamaya çalışmaktadırlar.

Araştırma Yöntemi, Veri Toplama Tekniği ve Örneklem Seçimi

Ashoka üyelerinin uygulamaları hakkında, tümevarımcı bir yaklaşım benimsenerek, olguya ilişkin ana temalar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Araştırmacının teorik duruşundan mümkün olduğunca bağımsız şekilde, veri toplama yöntemi olarak doküman inceleme sonucunda elde edilen bulgulardan ortaya çıkan önermeler ışığında kavramlara, temalara ulaşıp, bunlar arası ilişkiler ortaya çıkarılacaktır. Çalışmada, aşağıda belirtilmiş olan araştırma sorularına ilişkin, daha önceden alan yazınında ortaya konulmamış olan olgu ve önermelerin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir:

1. Yoksulluk ana teması altında çalışan sosyal girişimcilerin algıladıkları ne tür sorunlar bulunmaktadır?
2. Sosyal girişimciler tarafından üretilen yenilikçi çözümler nelerdir?

Yukarıda belirtilen bu sorulara cevap aramak için, veri toplama tekniği olarak <http://www.ashoka.org/fellows> sitesinde yer alan sosyal girişimcilerin

sürdürdükleri faaliyetleri anlatan, kendileri tarafından hazırlanmış profillerine ilişkin dokümanların analizi tercih edilmiştir. Farklı örnek uygulamalar görülmek istendiğinden örneklem seçimi, “maksimum çeşitlilik örnekleme” olarak hedeflenmiştir. Bu nedenle, her üye farklı bir ülkeden seçilmiştir. Örneklem, çalışma alanı olarak “ekonomik gelişme” kategorisinde örgütlenmiş, “yoksulluğu giderme çalışmaları bulunan” ve hedef kitle olarak “işsizler, marjinal (kenarda kalmış) gruplar veya çalışan yoksulları benimsemiş” olan 2003-2008 yıllarında Ashoka üyesi olmaya hak kazanmış 7 üyeden oluşmaktadır. Örnekleme oluşturan üyelerin profilleri ekte Tablo 1’de yer almaktadır.

Veri Analizi

Bu bölümde, örnekleme oluşturan Ashoka üyelerinin içinde buldukları toplum içindeki sorunları nasıl değerlendirdikleri, yoksullukla mücadelede geliştirdikleri yenilikçi stratejiler analiz edilecektir. Analiz sırasında, her bir konu başlığına ilişkin üyelerin ifadelerinden alınan veri parçacıkları değerlendirilmiş ve bu veri parçacıklarına ilişkin temalar belirlenmiştir. Aşağıda yer alan tablolarda, belirlenmiş temalar dâhilinde yer alan, sosyal girişimcilerin kendi söylemlerinden alınmış veri parçacıkları belirtilmiştir.

Algılanan sorunların analizi

Ekte yer alan ikinci ve üçüncü tablolar sosyal girişimcilerin algıladıkları sorunlara dikkati çekmektedir. Sosyal girişimcilerin sorunların asıl kaynaklarını belirtirken yaptıkları açıklamalar dikkate alındığında, bu açıklamaların iki ana grupta toplandığı fark edilmiştir. Bu doğrultuda, ekte bulunan Tablo 2’de daha çok ekonomik nedenler sıralanırken, Tablo 3’te ise sosyal boyutu da olan ama yine kökeni ekonomik olan sorunlara yer verilmiştir.

Ekonomik nedenlerin sıralandığı tablodan görüldüğü gibi, sosyal girişimcilerin en çok devletin yetersiz kalmasını sorun olarak gördükleri (7 sosyal girişimciden 4’ü), daha sonra yoksulluğun önemli bir boyutu olarak evsizlik ve sokakta yaşama/çalışmanın önemli bir sosyal sorun olarak değerlendirildiği (7 sosyal girişimciden 3’ü) anlaşılmaktadır. Yedi sosyal girişimciden ikisi de işsizlik ve gelir yetersizliği/yoksulluğa açık bir şekilde gönderme yaparken bir kişi ise özelleştirme üzerinde durmuştur.

Sosyo-ekonomik sorunlar altında sınıflandırılan sorunların bulunduğu tabloyu incelediğimizde ise, sosyal girişimcilerin en çok sosyal dışlanma üzerinde durmuş olduklarını görüyoruz (7 sosyal girişimciden 4’ü). Daha sonra, ilgilendikleri sosyal sorunla ilgili olarak bütüncül yaklaşımla çözüm üretilmemesini önemli bir problem olarak gördükleri anlaşılmaktadır (7 sosyal girişimciden 3’ü). İkiser sosyal girişimci toplum olarak güvensizlik, göç ve kentsel sorunları önemli

görmüş, bir diğeri de sosyo-ekonomik sorun olarak taşeron çalışmaya atıfta bulunmuştur.

Sosyal Girişimciler Tarafından Uygulanan Yenilikçi Stratejilerin Analizi

Sosyal girişimcilerin, çözüm aradıkları sosyal sorunlara ilişkin kendi örgütlerinde uyguladıkları yenilikçi faaliyetler ekte yer alan Tablo 4'te sıralanmıştır. Tabloda, en sağda veri parçacıkları ile girişimcilerin ifadeleri yer almakta, yenilikçi strateji başlığı altında girişimcilerin, sorunları çözmek adına uyguladığı faaliyetler bulunmaktadır. Bu yenilikçi stratejilerin bir ana tema altında gruplandırılmasının görülmesi üzerine, en soldaki sütunda, bu ana temalara yer verilmiştir.

Sosyal girişimcilerin uyguladıkları yenilikçi stratejileri özetlemek gerekirse, sosyal yeniliğin yedi unsurunun olduğu belirlenen ana temalardan anlaşılmaktadır: 1) Güçlendirme, 2) Soruna bütüncül yaklaşım, 3) Örgütlenme, 4) Halkı bilinçlendirme, 5) Ortaklıklar kurma, 6) Devletin sağladığı hizmete göre üstünlük, 7) Kaynak bulabilme. Ulaşılan bu ana temaların alt boyutlarını da, tablonun ikinci sütunundan görmek mümkündür. Buna göre, sırasıyla ana temaları inceleyecek olursak, sosyal girişimcilerin hizmet sundukları hedef kitleyi güçlendirme çabalarında, hedef kitlenin özgüvenini sağlamaya (7 sosyal girişimciden 6'sı), maddi imkanlar sağlamaya (7 sosyal girişimciden 2'si) ve eğitim vermeye (7 sosyal girişimciden 3'ü) odaklandığı anlaşılmaktadır. İkinci olarak soruna bütüncül yaklaşımı sağlayabilmek adına, sosyal girişimcilerin aileye odaklandıkları (7 sosyal girişimciden 6'sı) ve asıl sorunun yanında diğer sorunlarla da ilgilendiklerini (7 sosyal girişimciden 4'ü) görmekteyiz. Üçüncü olarak örgütlenme ana temasının disiplin sağlama (7 sosyal girişimciden 5'i), denetim (7 sosyal girişimciden 2'si) ve ekonomik avantaj sağlama (7 sosyal girişimciden 2'si) ile başarılılabildiği görülmektedir. Dördüncü sırada yer alan halkı bilinçlendirmenin ise farkındalık yaratmakla (7 sosyal girişimciden 2'si) ve ilgi uyandırmakla (7 sosyal girişimciden 1'i) mümkün olduğu anlaşılmıştır. Beşinci ana tema olan ortaklıklar kurmada, devlet (7 sosyal girişimciden 4'ü) ve özel sektör (7 sosyal girişimciden 2'si) ile ortak çalışmaların olduğu anlaşılmaktadır. Devletin sağladığı hizmetlere göre üstünlüğün başarılması ana temasının ise yüksek etkinlik (7 sosyal girişimciden 1'i) ve düşük maliyet (7 sosyal girişimciden 2'si) ile mümkün olduğu görülmektedir. Son olarak, sosyal girişimcilerin kaynak bulabilmeye ilişkin yenilikçi stratejilerini dört boyutta; a) işgücü kullanımı (7 sosyal girişimciden 3'ü) b) sosyal sermaye oluşturma (7 sosyal girişimciden 1'i), c) mekân kullanımı (7 sosyal girişimciden 1'i) ve d) gelir elde etme (7 sosyal girişimciden 2'si) ile sağladıkları anlaşılmaktadır.

BULGULAR

Araştırmada ilk olarak girişimcilerin hangi sorunlara odaklandıkları bulunmaya çalışılmıştır. Ashoka'nın çalışma alanlarından "Ekonomik Gelişme" kategorisinde, yoksulluğu giderme çalışmaları sürdüren, örnekleme oluşturan sosyal girişimcilerin, yoksulluk kısır döngüsüne katkıda bulunan sorunlara odaklandıkları görülmektedir. Analiz sırasında iki ana kategori olarak incelenen bu sorunları birleştirdiğimizde, kökeni yoksulluk olmak üzere, sorunların özelleştirme, işsizlik, evsizlik ve sokakta yaşam, dolayısıyla sosyal dışlanma, göç ve kentsel sorunlar, toplumsal güvensizlik, taşeron çalışma ve bununla birlikte güvensiz çalışma ortamının sosyal girişimciler tarafından çözülmesi gereken sorunlar olarak algılandığı görülmüştür. Yaşanan bu sorunların çözümünde, elbette ki, özellikle devlet tarafından gerçekleştirilen birçok müdahale söz konusudur. Ancak, bu müdahaleler iyi niyetli olsa bile çoğu zaman soruna cevap verebilecek düzeyde ve nitelikte değildir. Ayrıca, devlet (ya da kimi zaman sivil toplum örgütleri) tarafından uygulanan bu çözüm yolları sadece var olan soruna odaklanıp, sorunu çevreleyen faktörleri yok saydığı için sosyal girişimciler tarafından eleştirilmektedir. Girişimciler devletin sosyal sorunları dar açıdan değerlendirmesini, yani sorunu bütüncül bir yaklaşım getirememesini de bir problem olarak görerek, kendilerinin daha geniş bir bakış açısıyla çözüm yollarını değerlendirmelerini bir yenilik olarak öne sürmektedirler.

Araştırmanın ikinci sorusuna cevaben, sosyal girişimcilerin yenilik yaratma yolları ve benimsedikleri stratejiler incelendiğinde, ekteki Tablo 4'te yer alan ifadelerin ışığında, öncelikli olarak sosyal girişimcilerin, hedef grup olarak belirledikleri kesimlerde, ihtiyaç sahiplerine yönelik güçlendirme çabası içinde oldukları ve bunu özgüven, maddi imkân sağlama ve eğitimle başarmaya çalıştıkları görülmektedir. Sosyal girişimcilerin hedef kitlede özgüven sağlamayı, kendini ve yaptığı işi değersiz olarak gören bireylerin işlerinin saygın olduğuna, toplum için önemli bir iş olduğuna inandırılmalarıyla başardıkları görülmüştür. Bireylerin inisiyatifi ele almalarını sağlamak ve işsiz gençlere güvenip onları iyi şirketlerde işe başlatmak da kişilerin özgüven kazanması için benimsenmiş olan yollardır. Kendilerine güvenildiğini gören genç işsizlerin özgüvenlerinin yerine gelmesi söz konusu olmuştur. Sosyal girişimcilerin güçlendirme çalışmaları içinde, hizmet verdikleri kesime ve yakınlarına maddi açıdan kolaylıklar sağlamaları ve kişisel gelişimlerini artırıcı nitelikte eğitimler vermeleri de, haklarının farkına varmalarına ve kendilerini güçlü hissetmelerine yardımcı olacağı düşünülen önemli yenilikçi uygulamalardır. Sosyal girişimciler, daha önce de belirtildiği gibi, aynı zamanda bir sorun olarak algıladıkları "bütüncül yaklaşımın olmaması" konusunu, hedef grubun ailesine yardımcı olup, asıl sorunun yanında diğer sorunlarla da ilgilenmeyle çözülebileceğini düşünmekte ve bunu girişimlerinde uygulayıp başarılı sonuçlar elde etmektedirler. Sosyal girişimcilerin ayrıca, örgütlenmeye özellikle önem verdikleri, örgütlenmenin ekonomik avantajlarından yararlanmaya, ayrıca disiplin ve denetim sağlamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Kendisine hizmet

götürülen dezavantajlı kesime sağlanan ekonomik avantajlar, ancak bir grubun üyesi olduğu zaman yararlanılabilecek haklardır. Bununla birlikte, örgütlü olmak, örgüt üyelerinin yaşamlarına disiplin ile birlikte bir düzen getirmektedir. Bu düzen içinde gelişim gösteren örgüt üyelerinin başarı durumlarının sürekli olarak izlenmesi ve denetim altında tutulması da örgütlü olmanın sağladığı önemli bir avantajdır. Ayrıca sosyal girişimciler, üzerinde çalıştıkları sosyal sorun konusunda halkı bilinçlendirmeye de çalışmakta ve bunu farkındalık yaratarak ve ilgi uyandırarak sağlamaktadırlar. Sosyal girişimciler kadar sorunları fark edemeyen halkın, sorunların farkına vardırılması ve onlardan destek alınması ancak halkı bilinçlendirmeyle mümkün olacağından, sosyal girişimciler bu faaliyete özellikle önem vermektedirler. Sosyal girişimcilerin bir diğer yenilikçi stratejileri ise ortaklıklar kurmalarıdır. Girişimciler hem devlet hem de özel sektörden çeşitli örgütlerle işbirliği içine girmektedir. Ortak çalışma, sosyal girişimcilerin önemli bir özelliği olan kaynak bulma ile de örtüşmektedir. Çünkü sosyal işletmelerin önemli fon kaynakları özellikle devlet ve özel sektörle yapılan işbirliklerinden sağlanmaktadır. Girişimcilerin düşük maliyet sağlamaya ilişkin yenilikçi çözümleri ise, genelde devlete kıyasla daha ekonomik ve etkin hizmetlerde bulunmayı ifade etmektedir. En son olarak ise, sosyal girişimciler yenilikçi strateji açısından kaynak bulmakta iyidirler ve bunu işgücü kullanımı, mekân kullanımı, sosyal sermaye oluşturma ve gelir elde etme yollarına hâkim oldukları için başarabilmektedirler. İşgücü kullanımında özellikle gönüllülerden yararlanan sosyal girişimciler, yanlarında çalıştırdıkları profesyonellere de üçüncü sektör düzeyinde ödeme yapmakta, mekân kullanımında ücretsiz yerlerden yararlanabilmekte, oluşturdukları sosyal ağdan yararlanarak ve örgüt üyelerine kazanç sağlayacak yerler açarak, kısacası çok farklı kaynakları bir araya getirerek örgütlerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadırlar.

TARTIŞMA

Sosyal girişimcilerin sorun algılamaları ve sorunların çözümünde uygulamakta oldukları yenilikçi stratejilerin analiz edildiği bu çalışmada elde edilen sonuçlar, alan yazınında yapılan sosyal girişimci tanımlamalarıyla önemli derecede örtüşmektedir. Örneğin yukarıda verilen Dees'in (1998) sosyal girişimci tanımında yer alan, "sosyal bir değer yaratma amacına hizmet edecek yeni fırsatlar görmek ve bunların peşini bırakmamak", araştırmanın örnekleminde yer alan sosyal girişimcilerin ifadelerine büyük ölçüde yansımaktadır. Toplumsal sorunları fark etmiş ve bunları çözmek amacını üstlenmiş sosyal girişimcilerin, Dees'in tanımında belirttiği gibi bir sosyal misyona sahip olduklarını, her birinin önemli bir toplumsal soruna (işsizlik, sokakta yaşam/çalışma, özelleştirme, sosyal dışlanma, göç ve kentsel sorunlar, taşeron çalışma ve devletin yetersiz kalması, vs.) işaret ettiklerini göstermektedir.

Girişimciler tarafından anılan sosyal sorunları toparlamak gerekirse, günümüzde işsizlik ve yoksulluk gibi zaten var olan sorunların üstüne, özelleştirmenin etkisiyle devletin koruyucu önlemler almadaki geri çekilmiş rolü ve taşeronlaşma da eklenince, sokakta yaşam ve çalışma, dolayısıyla, sosyal dışlanmanın ve güvensizliğin hâkim olduğu bir ortamın söz konusu olduğu görülmektedir. Bu sosyal sorunların çözümünde, özellikle devletin yetersiz kaldığını fark etmiş olan sosyal girişimciler, yüksek sosyal sorumluluk duygusuyla sosyal yenilikçi stratejiler uygulayıp, kar amacı gütmeyen ancak sürdürülebilirlik için kazanılmış gelire önem veren örgütler yaratmaktadır.

Çalışmada, sorunların çözümünde uygulanan sosyal yenilikçi stratejiler bağlamında fark edilen önemli bir nokta; sosyal girişimcilerin, hedef grup olarak gördükleri yoksul kesiminin sorunlarından kurtulacaklarına dair bir inanca sahip olmaları ve bu kişilere güvenmeleridir. Böylesi bir güven ve inancın varlığını, sosyal girişimcilerin yenilikçi stratejileri içinde yer alan, bu kesimi hedef alan güçlendirme çalışmalarında görmekteyiz. Nitekim bu düşünce Parkinson ve Howorth'ın (2008), sosyal girişimcilerin söylemlerini analiz ettikleri çalışmalarıyla da desteklenmektedir. Araştırmada, girişimciler kendileri hakkında bilgi verirken “bireylerin kendi yaşamlarına hükmedebilmelerini sağlamaya yardımcı olduklarını” ifade etmişlerdir. Söylemdeki bu ifade şekli, toplumdaki ihtiyaç sahibi bireylerin ihtiyaçlarını giderebileceklerine dair bir inancın etkisinde, bu kişilerin güçlendirilmesi için sosyal girişimcilerin uğraş verdiklerini göstermektedir. Sosyal girişimcilerin hizmet sundukları bireylerin güçlendirilmesi için çalıştıklarını yukarıda bahsedilen SEWA örgütünün kurucusu Bhatt'ta da görmek mümkündür. Washington Post gazetesi, Bhatt'ın SEWA'yı kurarken sahip olduğu motivasyondan bahsederken, Bhatt'ın “yoksul kadınları tam anlamıyla güçlendirmek” ifadesine yer vermektedir. Çünkü ona göre, ezilen bir Hint kadını SEWA'ya katıldığında, birinin karısı ya da kızı olmaktan öte, bir işçi, aktif bir üretici olduğunun farkına varıp, özgürleştirici bir dönüşüm yaşamaktadır (Kotler ve Lee, 2009: 376). Bu araştırmada da, sosyal girişimcilerin hem özgüven sağlama yoluyla psiko-sosyal açıdan güçlendirme yapmaya, hem de maddi olanak ve eğitim sağlama yoluyla daha somut çıktılar elde etmeye çalıştıklarını göstermektedir. Bu çözümleri sağlamanın önemli bir gereği olan örgütlenme ise, sosyal girişimcilerin öncelikli başvurduğu stratejilerin başında gelmektedir. Örgütlenme sayesinde, sosyal girişimciler sorunlu vatandaşları biraraya getirmekte, “birlikten kuvvet doğar”ı doğrular şekilde, örgüte üye olanlara tek başlarına sahip olamayacakları avantajlar sağlamaktadır.

Yenilikçilik ile ilgili olarak, alan yazınında sosyal girişimcilerin 1) piyasa dışı kaynaklar (devlet ödenekleri ve belli programlara ait fonlar, bağımsız hibe, bağış ve hayırsever yardımlar), 2) piyasa kaynakları (ürün ve hizmetlerin satışlarından elde edilen kazanç) ve 3) maddi olmayan kaynaklardan (gönüllü çalışma ve sosyal sermaye) yararlandıkları ifade edilmektedir. (Austin ve diğerleri, 2006; Haugh, 2005). Benzer şekilde, çalışmanın örneklemini oluşturan sosyal

girişimcilerin kaynak bulmada başarılı oldukları; özellikle işgücü kullanımı, mekân kullanımı, sosyal sermaye oluşturma ve gelir elde etme yollarına hâkim olmaları ile bu konuda yenilikçi oldukları ifade edilebilir.

Sosyal girişimcilerin sorunların çözümünde üzerinde durdukları, soruna bütüncül bir yaklaşım getirilmesi ve asıl sorunun yanında diğer yan sorunların da çözülmeye çalışılması, önemli sosyal girişimleri inceleyen diğer çalışmalar tarafından da üzerinde durulan bir konudur. Örneğin, Seelos ve diğerlerinin (2006) BKH için doğrudan çalışan sosyal girişimcileri inceledikleri çalışması, özellikle Hindistan yarımadasında faaliyetlerini sürdüren girişimcilerin yoksulluğu gidermekle ilgili faaliyetlerinde, ana yoksulluk sorununa katkıda bulunan diğer sorunları da çözmeyi hedefleyerek bütüncül bir yaklaşımı benimsediklerini göstermektedir (Seelos vd., 2006: 255). Mulgan da (2006) sosyal girişimcilerin sosyal sorunların birbirine eklemlenmiş bağlantılarını sezmekte iyi olup bütüncül bir şekilde kavrama yeteneğine sahip olduklarını öne sürmektedir.

SONUÇ

Yoksulluk, tüm dünya ülkelerinin en temel sorunu olup, halen daha mücadele konusunda etkin müdahalelerin uygulanamadığı bir alandır. Bu nedenle de, yoksullukla mücadele politikalarında toplumun her kesiminden gelecek olan çözüm yolları üzerinde durulmalıdır. Hiç kuşku yoktur ki, yoksullukla mücadele sosyal devlet olmanın gereği doğrultusunda, çözüm noktasında devleti sorumlu görmektedir. Örneğin, asgari geçim güvencesi sağlamak gibi sosyal hak temelli yardım, sivil toplum örgütlerince karşılanması neredeyse imkânsız bir altyapıyı gerektirmekte ve elbette ki devlet eliyle mümkün olmaktadır. Ancak, bu tür yardımlara ek olarak sivil toplum örgütlerinden yoksulların topluma entegre olmalarını sağlayacak programlar üreterek çözüme katkıda bulunmaları beklenebilir. Bu tür programlar, yukarıda örneklerle sıralanan toplumdan dışlanmış genç işsiz, çöp toplayıcıları, sokak çocukları, enformel çalışanlar ve yoksulun yoksulu olarak belirtilen hedef kitlelere yönelmiş, bu kesimlerin ihtiyaçlarının farkında olarak, eksiklikleri gidermeye yönelik, nakdi değil ama ayni, eğitim, sağlık hizmeti, kültürel faaliyetlere katılımı artırma, güçlendirme ve istihdam yaratma çalışmaları gibi faaliyetleri içermelidir. Sözü edilen bu programlar, devlet tarafından hem desteklenmeli ve hem de denetlenmelidir. Bu da ancak dönüşüm içinde olan yoksullukla mücadeleye ayak uydurması gereken yenilikçi, uzun dönemli çözümler arayan sosyal devlet uygulamalarıyla mümkün olabilecektir.

Burada vurgulanması gereken nokta, devletten sosyal koruma misyonunu sivil toplum örgütlerine devretmesi değil, ancak bu tür örgütlerden destek almanın devletin yükünü hafifleteceğidir. Çünkü, yoksullukla mücadele, yerel, ulusal, uluslar arası farklı türden organizasyonların bir arada, uyum içinde hareket etmesi gereken, birbirlerinin faaliyet alanlarına saygılı olması gereken bir alandır. Nitekim araştırmada da, sosyal girişimcilerden biri “Şili hükümetinin kendisinin modelini

örnek olarak yeniden şekillendirmekte olduğunu”, bir diğeri ise, “sokak çocuklarına yönelik yaklaşımının tüm ülkede uygulanmak üzere devlet tarafından adapte edilmesine çalışmakta” olduğunu ifade ederek, sivil toplum örgütlerinin devlete desteğini vurgulamaktadır. Bu ifadeler, ihtiyaç sahiplerine sundukları hizmeti genellikle devletin sunduklarıyla kıyaslayıp, kendi oluşturdukları programları daha etkin ve az maliyetli olarak değerlendirse de, aslında sosyal girişimcilerin devletle işbirliği içinde olmayı uygun gördüklerini göstermektedir.

Bu araştırmada örnekleri verilen sosyal girişimci uygulamalarda kullanılan yenilikçi bakış açısının sosyal girişimci olma yolunda ilerlemek isteyen sivil toplum örgütü liderlerine yol göstereceği düşünülmektedir. Yenilikçi bakış açısının önemli bir bileşeni, gelir elde etme, işgücü ve mekân kullanımını da içine alan “kaynak bulabilmek”tir. Ayrıca, refah durumunun tersine yoksunluk durumunda, özellikle bina, mekân gibi fiziksel varlıkların kaynak olarak yeterince iyi değerlendirilemediği ortamların sosyal girişimciliğin gelişmesi için elverişli olduğunu da hatırlatmak gerekir. İsmi daha önce anılmış olan Kulca da İstanbul’da terk edilmiş bir binayı yenileyerek, 8 sokak çocuğunun barınabileceği bir hale getirerek sosyal girişimciliğe adım atmıştır (Daha fazla bilgi için bkz. <http://www.ashoka.org/fellow/2978>, Yusuf Kulca). Bu nedenle, sosyal girişimcilerin kapasitesinin altında kullanılan yerleri belirleyip, buraları hizmet götürdüğü toplum yararına etkili bir şekilde kullanması sosyal girişimciliğin yenilikçilik boyutunda önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, tüm bu kaynaklardan yararlanabilme becerisini de içine alan “sosyal yenilik” kavramının sivil toplum örgütü liderlerince benimsenmesi, hayırseverlik mekanizmasını işletmekten öte, onların sosyal girişimci olarak anılmalarını sağlayacaktır. Bu durum, hem örgütlerinin sürdürülebilirliğine katkıda bulunacak, hem de bu tür örgütlerin yöneldikleri hedef kitlelerin sorunlarının çözümünde daha etkin rol oynamalarına yardımcı olacaktır.

Özetle, tüm dünyada ancak özellikle ülkemizde, yoksulluk sorunuyla ilgili mücadelede, sadece devlet mekanizmalarından yararlanmak veya devletten bir beklenti içine girmek yerine, sosyal sorunlara duyarlı olan sosyal girişimci uygulamalara da kulak verip, bunlar tarafından uygulanan sosyal yenilikçi çözümlerin soruna önemli katkılar sağlayabileceği unutulmamalıdır. Yoksullukla mücadelede “iyi toplum”a ulaşabilmek adına hem mağdur hedef gruba hizmet vermeye yönelmiş hem de bu grubun savunuculuğunu yapacak olan sosyal girişimci uygulamalara ihtiyaç duyulduğu kesindir. Yoksullukla mücadelede hem devlet müdahalesi hem de sivil toplum örgütlerinin uygulayacağı çözümleri içeren alternatif programlar, sorunun ciddiyetini artırmasını ve kronikleşmesini önlemek adına yararlı olabilecektir.

Araştırma ile ilgili kısıtları belirtmek gerekirse, verilen örneklerle ilişkin sadece Ashoka’nın erişim sayfasından yararlanılmış olmasına bağlı olarak, kısıtlı bir belge analizinin söz konusu olduğu söylenebilir. Bu durum, aynı zamanda,

Ashoka üyesi olan sosyal girişimcilerin, Ashoka'nın erişim sayfasında kendi profillerini tanıtırırken, örgütün belirlemiş olduğu bazı önemli noktaları dikkate alarak belgelerini hazırlamış olabileceklerini düşündürmektedir. Ancak durum böyle olsa da, Ashoka tarafından önemli bulunan özellik ve kıstasların sosyal girişimciliğin unsurlarını barındırdığı düşünülmektedir ve sosyal girişimciliğe dair unsurların belirlenmesine yönelik yapılan bu niteliksel araştırmanın sonuçları alan yazına önemli bir katkı olacaktır. Ayrıca araştırma sonuçları sosyal girişim uygulayıcılarına yönelik, örgütlerini geliştirme çabalarında yol gösterici olacaktır.

KAYNAKÇA

Abay, A. R. (2004). Bir sosyal politika olarak yoksullukla mücadelede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının yeri. *Sivil Toplum*, 2 (6-7): 77-92.

Akdemir, N. (2008). *Taşeronlu birikim: tuzla tersaneler bölgesinde üretim ilişkilerin enformelleşme*. İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı.

Alvord, S. H., Brown, D. L. & Letts, C. W. (2004). Social entrepreneurship and societal transformation: an exploratory study. *The Journal of Applied Behavioural Science*, 40 (3): 260-282.

Ashoka, <http://ashoka.org/about> (15.08.2011)

Ashoka, <http://www.ashoka.org/fellows> (11.02.2009).

Ashoka, Yusuf Kulca, <http://www.ashoka.org/fellow/2978>, (04.03.2010)

Austin, J. E. (2006). Three avenues for social entrepreneurship research. İçinde J. Mair, J. Robinson ve K. Hockerts (Der.). *Social entrepreneurship*: 22-33. New York: Palgrave Macmillan.

Austin, J., Stevenson, H. & Wei-Skillern, J. (2006). Social and commercial entrepreneurship: same, different, or both? *Entrepreneurship Theory and Practice*, 30 (1): 1-22.

Battle-Anderson, B. B. ve Dees, J. G. (2006). Rhetoric, reality and research: building strong intellectual foundations for the emerging field of social entrepreneurship. İçinde A. Nicholls (Der.) *Social entrepreneurship: new paradigms of sustainable social change*: 144-168. Oxford: Oxford University Press.

Besler, S. (2010). Sosyal girişimcilik. İçinde S. Besler (Der.) *Sosyal girişimcilik*: 3-28. İstanbul: Beta Yayınları.

Bhawe, N., Jain, T. K. & Gupta, V. K. (2006). The entrepreneurship of the Good Samaritan: a development framework to understand social entrepreneurship using insights from qualitative study. Working paper, <http://ssrn.com/abstract=902685>, (16.05.2006).

Bikmen, F ve Meydanoğlu, Z. (2006). *Türkiye’de sivil toplum: bir değişim süreci*. Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi Türkiye Ülke Raporu. İstanbul: Tüsev Yayınları No: 39.

Bloom, P. N. (2009). Overcoming consumption constraints through social entrepreneurship. *Journal of Public Policy & Marketing*, 28 (1): 128-134.

Boschee, J. (2001). Eight basic principles for non-profit entrepreneurs. *Nonprofit World*. 19 (4): 15-18.

Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2003). Yeni yoksulluk ve Türkiye’nin değişen refah rejimi. *BM Kalkınma Programı Proje Raporu*.

Dees, G. (1998). *The meaning of social entrepreneurship*. The Kaufmann center for entrepreneurial leadership and Ewing Marion Kaufmann foundation.

Erdut, Z. (2002). *Küreselleşme bağlamında uluslararası sosyal politika ve Türkiye*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

Fowler, A. (2000). NGDOs as a moment in history: beyond aid to social entrepreneurship or civic innovation? *Third World Quarterly*, 21 (4): 637-654.

Frumkin, P. (2002). *On being non-profit: conceptual and policy primer*. Cambridge: Harvard University Press.

Glancey, K. & McQuaid, R. (2000) *Entrepreneurial economics*. New York: St. Martin’s Press, Inc.

Gürsel, S., Levent, H., Selim, R. ve Sarıca, Ö. (2000). *Türkiye’de bireysel gelir dağılımı ve yoksulluk: Avrupa Birliği ile karşılaştırma*. Ankara: TÜSİAD Yayın No. TÜSİAD-T/2000-12/295.

Harding, R. (2004). Social enterprise: the new economic engine. *Business Strategy Review*, 15 (4): 39-43.

Haugh, H. (2005). A research agenda for social entrepreneurship. *Social Enterprise Journal*, 1 (1): 1-12.

http://www.ilo.org/public/english/employment/recon/eiip/download/dw_de_ficit.pdf, (12.03.2005).

<http://www.worldbank.org/poverty/mission/up1.htm>. (20.12.2007), Understanding Poverty: What is Poverty?

Human Development Report (2001).
<http://hdr.undp.org/en/media/completenew1.pdf>, (15.07.2011)

ILO. (2001). Report of the Director-General: Reducing the Decent Work Deficit - A Global Challenge. 89th Session Geneva, June 2001.

Janvry, A. ve Sadoulet, E. (1995). Poverty, equity and social welfare in Latin America: determinants of change over growth spells. *Issues in development discussion paper 6*, Geneva: ILO.

Kotler, P. ve Lee, N. R. (2009). *Yoksulluğa karşı sosyal pazarlama*. İstanbul: MediaCat.

Kümbül Güler, B. (2010). *Sosyal girişimcilik*. Ankara: Efil Yayınları.

Leadbeater, C. (1997). *The rise of the social entrepreneur*. London: Demos.

Leadbeater, C. ve Goss, S. (1998). *Civic entrepreneurship*. Demos/public management foundation, putteridge bury management center, April.

Light, P. (2005). Searching for social entrepreneurs: who might they be, where they might be found, what they do?. İçinde R. Mosher-Williams (Der.) *Research on social entrepreneurship: understanding and contributing to an emerging field*: 13-37. ARNOVA Occasional Paper Series. 1 (3).

Light, P. C. (2008). *The search for social entrepreneurship*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Mair, J. ve Marti, I. (2006). Social entrepreneurship research: a source of explanation, prediction, and delight. *Journal of World Business*, 41 (4): 36-44.

Mair, J. ve Noboa, E. (2003). The emergence of social enterprise and their place in the new organisational landscape. Working Paper No: 523. Barcelona: University of Navarra, IESE Business School.

Mulgan, G. (2006). Cultivating the other invisible hand of social entrepreneurship: comparative advantage, public policy, and future research priorities. İçinde A. Nicholls (Der.) *Social entrepreneurship: new paradigms of sustainable social change*: 74-95. Oxford: Oxford University Press.

Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R. ve Sanders, B. (2007). Social innovation: what it is, why it matters and how it can be accelerated? Oxford Said Business School. Skoll Center for social entrepreneurship working paper.

Nicholls, A. (2006). Introduction. İçinde A. Nicholls (Der.) *Social entrepreneurship: new models of sustainable social change*: 1-35. New York: Oxford University Press.

Özdemir, B. K. (2010). Sosyal girişimcilik ve sürdürülebilir kalkınma. İçinde S. Besler (Der.) *Sosyal girişimcilik*: 94-116. İstanbul: Beta Yayınları.

Parkinson, C. ve Howorth, C. (2008). The language of social entrepreneurs. *Entrepreneurship and Regional Development*. 20 (3): 285-309.

Prabhu, G. N. (1999). Social entrepreneurial leadership. *Career Development International*, 4 (3): 140-145.

Prahalad, C. K. (2006). *The fortune at the bottom of the pyramid: eradicating poverty through profits*. Upper Saddle River: NJ: Wharton School Publishing.

Raufflet, E., Berranger A. ve Aguilar-Platas, A. (2008). Innovative business approaches and poverty: toward a first evaluation. İçinde C. Wankel (Der.) *Alleviating poverty through business strategy*: 33-60. New York: Palgrave MacMillan.

Robinson, J. (2006). Navigating social and institutional barriers to markets: how social entrepreneurs identify and evaluate opportunities. İçinde J. Mair, J. Robinson ve K. Hockerts (Der.) *Social entrepreneurship*: 95-120. New York: Palgrave MacMillan.

Sapancalı, F. (2003). *Sosyal dışlanma*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Seelos, C. ve Mair, J. (2005) Social entrepreneurship: creating new business models to serve the poor. *Business Horizons*, 48 (3): 241-246.

Seelos, C. ve Mair, J. (2009). Hope for sustainable development: how social entrepreneurs make it happen. İçinde Ziegler, R. (Der.) *An introduction to social entrepreneurship: voices, preconditions, contexts*: 228-246. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd.

Seelos, C., Ganly, K. ve Mair, J. (2006). Social entrepreneurs directly contribute to global development goal. İçinde J. Mair, J. Robinson ve K. Hockerts (Der.) *Social entrepreneurship*: 235-275. New York: Palgrave MacMillan.

SEWA, www.sewa.org, (22.03.2011).

Şenkal, A. (2006). *Sivil toplum ve sosyal sermaye: sosyal politikaya dayalı alternatif kalkınma modeli arayışları*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası (Prof. Dr. Toker Dereli'ye Armağan). İ.Ü. Yayın No: 4598, 791-810.

Şenses, F. (2001). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Temiz, H. E. (2008). Dünyada kronik yoksulluk ve önleme stratejileri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 17 (2): 61-100.

Theobald, R. (1987) *Rapids of change: social entrepreneurship in turbulent times*. Indianapolis, IN: Knowledge Systems.

Thornton, A. J. (2008). *Who are the poorest of the poor and does Microcredit help them?* http://www.gpia.info/files/Thornton_Andrew_Thesis.pdf, (12.07.2011).

Umut Çocukları Derneği, <http://www.umutcocuklari.org.tr>, (08.03.2010)

Yıldız, Ö. ve Adaş, E. B. (2006). Sokak çocukları sorunuyla mücadelede sivil toplum örgütlerinin rolü. *Sivil Toplum*, 4 (16): 21-32.

Yurttagüler, L. (2010). Yoksullukla mücadelede STK'ların rolü: hizmet verme ve sosyal hak anlayışı arasındaki gerilim. İçinde P. U. Semerci (Der.) *İnsan hakları ihlali olarak yoksulluk: 71-92*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

EKLER

Tablo 1. Seçilen Sosyal Girişimcilerin Profilleri

Üyeler	Ülke	Hedef Kitle	Yapılan İşin Özeti
S.R.	Endonezya	Enformel çalışanlar	Park görevlileri, çöp toplayıcıları, seyyar satıcılar ve hamal gibi enformel çalışanların içinde bulunduğu kesimde koşulları iyileştirmek için sosyal altyapıyı geliştirmek
V.K	Hindistan	Genç işsizler	Beceri sahibi olmayan, işsiz gençlere teknik anlamda iş başında eğitim vermek ve bu gençlere işe yerleştirme hizmeti sağlamak
M.C.	Şili	Yoksulun yoksulu	Yiyecek, eğitim ve barınma gibi temel ihtiyaçlardan yoksun olan çok yoksul ailelere, kendi durumlarını iyileştirmek adına inisiyatif kullanmalarını öğretmek ve sorunlarına çözüm olan kaynaklardan yararlanmalarını sağlamak.
D.G.M.	Brezilya	Çöp toplayıcıları	Artan şehirleşme ve çöp araçlarının sömürücü uygulamalarıyla mağdur olan çöp toplayıcılarını örgütleyip, eğitimden geçirerek ve bu kişilerin sosyal hizmetlerden yararlanmalarını sağlayarak, bunları kendine güvenen profesyonel çalışanlara dönüştürüp, sosyal açıdan güvenli, ekonomik açıdan varlığını sürdürebilen ve çevresel duyarlılığı olan vatandaşlar olmalarını sağlamak.
A. K.	Polonya	Sokak çocukları	Uzun süreli işsizler ve ailelerine sunulan sosyal hizmet uygulamalarına düşük maliyetli çözümler önererek reforma gitmek
B. D.	Mali	İşsiz/ Çalışan yoksullar	Tekstilde geleneksel üretim tekniklerini uyarlayan bir çıraklık sistemi yoluyla gençlerin profesyonel yaşama katılımını sağlamak
S. I.	Mısır	Sokak çocukları	Sokak çocuklarına, aile ve içinde buldukları topluluğu da dahil ederek, tıbbi yardım, psikolojik danışmanlık ve temel yaşam becerileri konularında destek olmak

Tablo 2. Sosyal Girişimciler Tarafından Algılanan Ekonomik Sorunlar

Sorunlar	Ashoka Üyeleri	Veri Parçacıkları
Özelleştirme	A.K.	(1960 ve 70'lerde hızlı sanayileşme ile ortaya çıkan istihdam açığını doldurmak üzere kentlere akın eden Polonyalılar devlet tarafından sağlanan barınma, iş olanakları, düzenli maaş gibi çekici imkânlardan sonra), 1990'larda endüstride özelleştirme olmasıyla birlikte, fabrika ve madenler kapanmış, binlerce kişi işini kaybetmiştir.
İşsizlik	A.K.	Her üç yetişkinden biri <i>işsiz</i> dir ve bu durum uzun yıllardır sürmektedir.
	B.D.	Profesyonel beceriyi ve meslek eğitimini sağlayan ucuz ve ulaşılabilir kaynaklar olmaksızın, <i>kariyer imkânları kısıtlıdır</i> . Profesyonel eğitim alanlar için bile <i>kariyer olasılığı düşüktür...</i> ...aileleri olmaya başlayınca <i>işsizlik</i> genç insanlar için giderek tehlikeli olmaya başlamaktadır. Ailelerini geçindiremedikleri sürece, <i>yoksulluk ve işsizlik döngüsü</i> sürekli olacaktır.
Devletin yetersiz kalması	V.K.	<i>Devlet</i> veya kar amacı gütmeyen bazı örgütler tarafından yürütülmekte olan birçok eğitim programı yararlanıcıların özellikli bir teknik iş ya da meslek ile bağlantısına doğrudan odaklanmamaktadır. <i>Devlet</i> tarafından verilen eğitimler, katılımcılara bir ticaret yapma seçeneği sunmamaktadır. Verilen eğitimler de doymuş olan iş alanlarında verilmektedir. Ayrıca, eğitimler bir işletme kurma eğitimi ile tamamlanmamakta; bu eğitimden yararlananlara küçük işletme kurmak için kredi kullanma hakkın tanınsa da, bu kişilerin işletme kurma eğilimi olmamaktadır.
	A. K.	(<i>Sokak çocuklarının iyileştirilmesi için</i>) <i>Belediye</i> tarafından önerilen ve polis tarafından tercih edilen çözüm, çocuğu darboğazdan kurtarmak, davranış düzeltici bir merkeze göndermek ve çocuk düzelince onu geri göndermektir. Öneri ve niyet anlamlıdır. Birçok çocuk ve genç bu merkezlerde gelişme kaydetmiş ancak aynı ortama geri döndüğünde yeniden aynı olumsuzluklar yaşanmıştır. Ayrıca, bu yaklaşımın aşırı maliyetli olması bu çözüm yolu üzerinde tekrar düşünülmesini gerekli kılmaktadır.
	M.C.	Şili'de yoksulluk ile mücadele konusunda hem <i>devlet</i> hem de sivil toplum örgütleri aracılığıyla yüzlerce program oluşturulmuştur. Ancak bu çabaların çoğu, yoksulluk sorununun sadece belirli boyutları üzerinde durdukları ve kadınlar veya çocuklar gibi belirli gruplara yönelindikleri için başarısız olmuşlardır.
	S.R.	(<i>Sokak satıcıları ve alt işverenlerle çalışan park görevlilerinin çetelere haraç vermek zorunda kalmasıyla ilgili</i>) bazı talihsiz ve ciddi durumlarda, <i>polis</i> in günlük haraç olayına suç ortaklığı bulunmaktadır.
	B.D.	Afrika ülkelerinin birçoğunda işgücü piyasası, <i>nüfusun çoğunluğunu dışlayan, yolsuzluk ve patronaj ilişkilerinin hâkim olduğu devlette</i> çalışmaya odaklanmıştır. Mali'de nüfusun % 50'den fazlası 18 yaş altıdır. <i>Ulaşılabilir olmayan eğitim sistemi, yüksek okulu bırakma oranı, zayıf işgücü piyasası</i> ve küçük işletmelerin desteğinin olmaması, çoğu insan için geleceğe yönelik korkunç beklentilere sahip olmasına neden olmaktadır. Bu durum, mesele ile ilgili olması ve destek vermesi gereken devlet, sivil toplum örgütleri, küçük topluluklar ve aileler üzerinde ağır bir yük oluşturmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, <i>sosyal yardımlar da neredeyse hiç yapılmamaktadır</i> .
	Gelir yetersizliği / Yoksulluk	M.C.
B.D.		Mali ve Afrika'nın tamamında, çoğu genç ve genç yetişkin, <i>finansal yetersizlik ve ulaşılabilirlik sorunu</i> nedeniyle, formal eğitim sistemine entegre olamamıştır.
Sokakta çalışma / Sokakta	D.G.M.	(1980'lerde yaşanan göç ve krizlere bağlı olarak) birçok aile <i>sokaklarda yaşamaya</i> başlamak zorunda kalmıştır. <i>Evsiz</i> çöp toplayıcıları çoğunlukla sokakta uyuyorlardı çünkü çöp toplama genelde geceleri yapılıyordu.

A.K.	Alkol bağımlılığı olan ebeveynler, gün boyu süren içki alemlerine dalınca, çocuklar kendi başlarının çaresine bakmak üzere <i>sokaklarda kalıyorlardı</i> . Bu çocuklar, kendilerine güvence sağlayan diğer çocuklarla birlik olup kendi ailelerini yaratıyorlardı. İhtiyaçtan doğan bu enformel gruplar, suça ve fuhuşa karışmakta, madde bağımlısı olmaktadır...
S.I.	Çok sayıda çocuk eve akşam dönmekte, gün içinde <i>sokaklarda çalışmakta ve yaşamaktadır</i> .

Tablo 3. Sosyo-Ekonomik Sorunlar

Sorunlar	Ashoka Üyeleri	Veri Parçacıkları
Güven sorunu	A.K.	Komşular, tabii eğer birbirlerini tanıyorlarsa, <i>birbirlerine güvenmiyorlar</i> .
	S.I.	Sokakta yaşamaya çalışma genellikle dilenme ve <i>yetişkinler tarafından sömürülme</i> anlamına gelmektedir. Mısır halkı genellikle sokak çocuklarını <i>suçlu ve sabıkalı olarak algılamaktadır</i> .
Sosyal dışlanma	D.G.M	(Çöp toplayıcılarının) evsiz olması, bu kişilerin sağlık ve eğitim gibi <i>temel sosyal haklara erişimlerini daha da zorlaştırıyordu</i> . Bu insanlar, çöp toplayıcılarının kamu alanlarında çöplerini ayırmalarına kızan <i>toplum tarafından küçük görülme</i> ye maruz kalıyorlardı.
	S.R.	Endonezya şehirleri geçimini sokaklarda çalışarak sağlayan insanlarla doludur...sokakta çalışma bireyin sömürüye, şiddete, fiziksel ve sosyal iyilik halini engelleyen bir çeşit <i>sosyal dışlanmaya</i> maruz kalmasına neden olmaktadır.
	B.D.	... profesyonel eğitim veren okullar bölgenin çeşitli alanlarına dağılmış ve <i>gelir düzeyi düşük olan nüfusun</i> erişebileceği şekilde değildir
	S.I.	Polis, sokak çocuklarına <i>sosyal bir tehdit</i> gibi davranmaktadır. <i>Sokak çocuklarına yönelik olumsuz algılar</i> bu kötü durumu ve onların <i>topluma entegre</i> edilmesine yönelik çalışmaları daha da karmaşıklaştırmaktadır.
Soruna bütüncül yaklaşımın olmaması	M.C.	Gerek devlet gerekse de STK'lerden yoksullukla mücadele için çabalar bulunmaktadır. Ancak bu çabalar başarısız olmakta çünkü bunlar <i>yoksulluğun belirli boyutlarına</i> (istihdam veya beslenme) veya <i>belirli korunmasız gruplara</i> (çocuk, kadın) odaklanmaktadır.
	A.K.	(Devletin sınırlı kaynaklara sahip olması nedeniyle) sivil toplumdaki sonuç getiren çabalar bekleniyor ancak STK'lar, <i>sadece bir soruna odaklanarak</i> (alkol, madde bağımlılığı, işsizlik), yani dar açıyla bakarak, yetersiz kalmaktadır.
	S.I.	... çocuğun <i>ailesi ve içinde bulunduğu topluluğu içine alacak şekilde bir odaklanma çabası</i> ve sokaktaki çocuk sayısını azaltmaya yönelik herhangi bir çaba <i>bulunmamaktadır</i> .
Taşeron çalışma	S.R.	Park görevlileri ve sokak satıcıları bazen soyulmakta, ancak çoğunlukla (<i>kendi güvenlikleri için</i>) çetelere düzenli olarak haraç vermektedirler. Bu haraç, adına çalıştığı <i>taşeron firma</i> tarafından değil, çalışanın kendisi tarafından karşılanmaktadır. Taşeron firma, park görevlilerinin firmanın o gün için belirlemiş olduğu kazanç kotasını gerçekleştirmelerini beklemektedir. Görevliler bu kotaya ulaştıklarında maaşlarını alabilmektedir. Mevcut iş kanunda, park görevlileri işverenden iş güvencesi ve diğer kazançlarını almalıdır. Taşeronlara göre ise, bu kişiler alt iş alıyorlarsa, kendi güvenliklerinden kendileri sorumlu olmalıdırlar.
Göç ve kentsel sorunlar	V.K.	Kırsal alanlarda genç işsizlere verilen eğitimler yerel kaynak, ihtiyaç ya da yerel yetkinliklere özgü değildir. Kırsalda çözülemeyen işsizlik sorunu, fazla sayıda işsiz gencin kente <i>göç etmesine</i> ve kentlerde ekonomik bunalıma giren gençlerin de suç, terörist ve bölücü eylemlere katılma oranlarının artmasına neden olmaktadır.
	D.G.M.	1980'lerde yaşanan hızlı <i>kente göç</i> ve bir dizi ekonomik kriz, Brezilya'nın şehirde yaşayan yoksullarının giderek marjinalleşmesine neden olmuştur.

Tablo 4. Uygulanan Yenilikçi Strateji

Ana Tema	Yenilikçi Strateji	Ashoka Üyeleri	Veri Parçacıkları
Güçlendirme	Özgüven sağlama	D.G.M	Çöp toplayıcıları için oluşturulan bu örgüte olan üyelik, bireyin <i>mesleğiyle gurur duymasını</i> , bir vatandaş olarak haklarının farkına varıp bunları uygulamasını ve <i>çevre için işinin önemini anlayabilmesini</i> sağlamak için ilk adımdır.
		M.C.	M.C.'nin yaklaşımı ailelerin kendi durumlarını düzeltmek üzere <i>inisiyatifli ele almalarını</i> sağlamaktır.
		V.K.	Diğer işe yerleştirme örgütlerinden farklı olarak, örgüt sondan başlayarak, genç işsizleri önce <i>saygın şirketlerde işe yerleştirmektedir</i> . Bunu şirketlere kabul ettirmek için, gençlerin 6 ıla 9 maaşını örgüt karşılamaktadır.
		A.K.	Grup sorumluluğu sayesinde, <i>çocuklar özgüven ve sorumluluk sahibi olmayı öğrenmektedir</i> .
		B.D.	B.D. genç çıraklığa ilişkin Mali'deki geleneksel modeli, gençleri başlangıçtan itibaren merkeze oturup, girişimci role büründürme yoluyla yenilemiştir ...çıraklarını yaratıcı, yenilikçi, <i>kendi kendine yetebilecek bireyler</i> olacak şekilde <i>teşvik etmektedir</i> .
		S.I.	...tıbbi yardım, psikolojik destek ve eğitim yoluyla çocukların <i>kendilerine, diğerlerine ve dünyaya karşı güven kazanmalarını</i> sağlamaktadır.
	Maddi imka sağlama	D.G.M	Örgüt, üyelerine hukuki danışmanlık, tıbbi destek, ev yapımı için <i>mikro kredi, daha iyi maaş ve kar payı vermek</i> gibi çeşitli imkanlar sağlamaktadır.
		V.K.	Eğitimi tamamlayan gençlere kendi işlerini kurmaları için <i>düşük miktarda kredi</i> sağlamaktadır.
	Eğitim sağlama	D.G.M	Üyelere <i>gece okulu, çocuklar için çalışma atölyeleri</i> hizmeti verilmektedir.
		S.R.	Örgütün gücünün örgüt üyelerinin gücünden geldiği düşüncesiyle, S.R. üyelere <i>bireysel gelişim eğitimi</i> sağlayarak, park görevlilerini örgütün temeli olmaları için yetkilendirmiştir.
		B.D.	Öğrencileri sadece tekstil üretimi ile ilgili metotlarla yetiştirmenin yanında, onlara <i>profesyonel, beşeri ve yaşam becerileri öğretmektedir</i> .
	Soruna bütüncül yaklaşım	Aileye odaklanma	D.G.M.
S.R.			Ödemeler, kar ve çalışanların kendi katkılarıyla <i>üye ve üye aileleri için bir sağlık sistemi</i> kurulmuştur. Üyelerin çocuklarını okulda tutabilmelerine yardımcı olacak <i>"burs fonu"</i> planlanmaktadır.
M.C.			Modelin üstünlüğü sadece bütüncül olması değil, <i>müdahalede aile birimini odak almasıdır</i> .
V.K.			V.K., <i>işsiz gençlerin ailelerine, arkadaş gruplarına, komşu ve onların çocuklarına yönelik</i> çeşitli programlar başlatmaktadır. Çünkü bu sosyal gruplar gencin en yakın çevresidir ve V.K., bu gençlerin yaşamlarında etkili bir değişim yaratmak istemektedir.
A.K.			Sokak çocukları sorununu daha geniş bir sistematik yanlıştın bir bölümü olarak değerlendiren A.K., <i>çocukların yanı sıra ailelere de ulaşarak</i> bunun düzeltilebileceğini savunuyor.
S.I.			Çocuğun içinde bulunduğu topluluk ile birlikte ve mümkünse <i>aile ile birlikte çalışarak</i> , S.I ve ekibi sosyal içerme yoluyla iyileştirmeye odaklanmaktadır.
Asıl sorunun yanında diğer sorunlarla da ilgilenme		M.C.	M.C., uygun bir yaşam şeklinin temel taşlarını oluşturan <i>istihdam, barınma, eğitim, fiziksel sağlık, akıl sağlığı, aile dinamikleri, toplum sosyal ağlarına</i> hitap eden bir yoksullukla mücadele programı oluşturmuştur. M.C.'nin 3 bölümden oluşan programının ilki, <i>ailelere psikososyal destek sağlamak</i> , ikincisi, <i>somut projelerde</i> (sürekli istihdam, hastalıktan kurtulmak, çocukları okula gönderme, vs.) <i>ailelere koçluk yapmak</i> ve son olarak <i>ailelerin topluma entegre olmalarına yardımcı olmaktadır</i> .

		A.K.	(Sokak çocukları sorunun çözümü için) toplum içinde sağlıklı birbirine bağlı aileler yaratmak olan A.K., “komşudan komşuya” yaklaşımıyla, aileleri küçük projelerde birlikte çalıştırmakta, birbirlerine bağlılıklarını sağlamakta ve böylece bir ailenin çocuğunun zor durumda olması halinde diğer ailenin çocukla ilgilenmesini sağlamaktadır.	
		B.D.	...eğitimi sadece tekstil çeşitleri ve ürünlerini kapsamamakta, ... aynı zamanda çırakların mesleklerini modern yaşama uyarlayabilmelerini ve bir gelir elde edebilmelerini sağlayan finansal yönetim, para biriktirme gibi iş becerilerini içermektedir.	
		S.I.	Toplumun çocuğun en başta evden ayrılmasına neden olan ortamı –şiddet, evde taciz, yoksulluk- anlamasına çalışmaktadır.	
Örgütlenme	Ekonomik avantaj	D.G.M.	Üyeler için küçük bir eczane işletip, bir market ile daha uygun fiyatlarda anlaşma sağlanmıştır. Örgüt, (ürünlerin satışında) üyelerin tek başlarına alabileceklerinden daha fazla fiyata anlaşma yapabilmektedir.	
		S.R.	Park görevlileri tarafından elde edilen gelirin çoğunun haraç olarak çetelere kaptırıldığını gören S.R., görevlilerin kendi aralarında örgütlenerek bir şirket kurmalarına ve sokak parkı için yapılan sözleşmelere teklif vermelerine yardımcı olmuştur. Şirket bazı sözleşmeleri kazanmış, böylece üyelerine daha iyi ücretler ve koşullar sunmuştur. S., R., park görevlilerinin günlük işlerine ek olarak, yerel işyerlerine broşür dağıtmak gibi gelir getirici bir hizmet sağlamıştır.	
	Disiplin sağlama	D.G.M.	Üyeler, örgütün koyduğu kurallara uymak zorundalar: sokakta uyumak veya çöpleri sokakta ayırmak, alkol veya madde kullanımı, vs.	
		S.R.	S.R., park görevliliğini daha profesyonel hale getirecek, örgüt içinde bir kurallar listesi hazırlamıştır.	
		M.C.	(M.C.’nin programına katılırken) aileler değişim göstereceklerine dair resmi bir taahhüt belgesi imzalarlar.	
		A.K.	(Sokak çocuklarına yönelik) gençlik merkezleri, çocuklara bazı kurallar ve kişisel seçim serbestisi içeren yapılandırılmış bir ortam sunmaktadır.	
		B. D.	B.D. gençlerin eğitimden vazgeçmelerinin önüne geçecek mekanizmalar oluşturmuş ve genç çırakları sistem içinde tutmaya yarayacak teşvikler yaratmıştır.	
	Denetim	M.C.	Ailelerin gelişimi hem niceliksel hem de niteliksel olarak her dört ayda bir değerlendirilir.	
		V.K.	Hem kursiyerler hem de programla ilgili yakın denetleme yapılmaktadır. Kursiyerlerin devamlılığı, gelişimi ve sorunları her gün not edilir. Örgüt eğitim çalışmayı ile yöneticilerin her iki haftada bir gelişim raporunu alır. Bunlara ek olarak, çalışanlar, kursiyerler, örgüt ortakları ve sosyal çalışanları dört haftada bir toplanıp programı değerlendirir.	
	Halka bilinçlendirme	Farkındalık yaratmak	D.G.M.	Örgüt, geri dönüşümü olan maddelerden kostümler ve enstrümanlar yaparak artık maddelerden nasıl güzel şeyler yapılabileceğini, gelir sağlanabileceğini ve yaşamların dönüşebileceğini halka göstermektedir.
			S.I.	S.I sokak çocuklarının refahını ortak bir sorumluluk duygusuyla toplumun sahiplenmesine yardımcı olmaktadır.
		İlgi uyandırma	S.R.	Toplumda (park görevlileri ile ilgili) varolan yanlış uygulamanın olumsuz yönlerine halkın ilgisini çekmek üzere kampanyalar yapmıştır. Daha iyi bir park yönetim sistemi için protesto yürüyüşü düzenlemiştir.
Ortaklıklar kurma	Devletle ortak çalışma	D.G.M.	Örgüt, çöp toplayıcıları için devlet tarafından desteklenen profesyonel, ciddi bir eğitim almak için çabalamaktadır.	
		M.C.	Şili hükümeti M.C.’nin modelini örnek olarak yeniden şekillendirmektedir. Kamu kaynaklarından fon desteği sağlanmaktadır. Konut sağlama gibi hükümet programlarıyla işbirliği içindedir.	
		S.R.	S.R, park yerinden kazancı artırmak, çalışma koşullarını iyileştirmek ve daha iyi hizmet sağlamak için devletle işbirliği yapmanın yollarını aramaktan hiç vazgeçmemiştir.	
		A.K.	A.K., (sokak çocuklarına yönelik) yaklaşımının tüm ülkede uygulanmak üzere devlet tarafından adapte edilmesine çalışmaktadır.	

	Özel sektörde ortak çalışma	D.G.M.	Örgüt hergün çöplerinin toplandığı 400'den fazla <i>özel banka</i> ve devletin tüm kademelerinde bulunan örgütlerle ortaklık halindedir.
		M.C.	Örgütün fon kaynaklarından biri, kuruluşundan bu yana örgütü destekleyen <i>işadamlarıdır</i> .
Devletin sağladığı hizmete göre	Yüksek etkinlik	M.C.	Örgütün hizmet sunumu Şili hükümetinin ve diğer sivil toplum örgütlerinin yoksulluğu azaltma girişimlerinden <i>daha etkin ve daha düşük maliyetlidir</i> .
		M.C.	Ailede bir üyesi için iki yıllık iyileştirme çabasına harcanan miktar, <i>devletin aynı iş için benzer programlara ödediğinin % 77'sidir</i> .
	Düşük maliyet	A.K.	Yaklaşımın insancılığı ve amaca yönelikliğini devlete göstermekte, <i>mevcut rehabilitasyon programlarına göre daha düşük maliyetli bir program önermektedir</i> .
Kaynak bulabilme	İşgücü kullanımı	M.C.	M.C.'nin örgütünde, 35 kişiden oluşan ücretli çalışanlara <i>sosyal sektör düzeyinde ödeme</i> yapılmaktadır.
		V.K.	Profesyonel eğitim gerektirmeyen hizmetlerde, emekli öğretmenler, eğitimciler, vs.'den oluşan <i>gönüllülerden yararlanılmaktadır</i> .
		A.K.	<i>Yetiştirmiş olduğu gençleri istihdam etmektedir</i> .
	Sosyal sermaye oluşturma	B.D.	...çırakların olgunlaşıp daha büyük başarılar imza atmasının sağlanmasıyla, diğer gençlere yönelik <i>sorumluluk duyarak, kendilerini geliştirip akıl hocası olmaları</i> mümkün olacaktır.
		B.D.	B.D'nin sistemi, hem işinde başarılı hem de içinde bulunduğu topluluğa bağlanmış <i>genç girişimcilerden oluşan bir topluluk</i> oluşturmaktadır
	Mekân kullanımı	M.C.	M.C., <i>belediyenin tesislerini</i> ilgi merkezleri olarak <i>ücretsiz kullanmaktadır</i> .
Gelir elde etme	M.C.	Örgütün gelir elde etmeye yönelik üniversite bazlı mikro işletmelerle <i>ortak işletmeleri</i> bulunmaktadır.	
	V.K.	Ek eğitimler yaratmak için, araba, jip ve motosikletlere hizmet vermek için bir <i>atölye ve istasyon</i> bulunmaktadır. Burada, örgüt tarafından yetiştirilmiş tamirciler, kooperatif usulünde hayatını kazanabilmektedir. Bu program 1 yıl sonrasında, kendi kendini idare edebilecek şekilde, kar elde etmeye başlayacaktır.	